ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

# Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 142 (5324)
Аўторак, 11 снежня 2001 года
Кошт у розніцу — 84 руб.

Падзея

## Расійскі бізнес - для беларускай адукацыі

***У суботу на базе Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы Белдзяржуніверсітэта ў рамках адукацыйнага праекта расійскай нафтавай кампаніі ЮКОС "Поколение.ru" быў адкрыты першы ў нашай краіне цэнтр Інтэрнет-адукацыі.***

Рэалізацыяй праекта "Поколение.ru" у Расіі займаецца Федэрацыя Інтэрнет-адукацыі. Гэтая некамерцыйная арганізацыя была заснавана ў красавіку 2000 года. За гэты час на тэрыторыі Расіі створаны 18 цэнтраў Інтэрнет-адукацыі. Дзевятнаццаты – адкрыты ў Мінску.

Беларускі цэнтр стане базай для навучання Інтэрнет-тэхналогіям настаўнікаў усёй краіны. Ён абсталяваны на ўзроўні сусветных стандартаў. У цэнтры ўстаноўлены 50 сучасных мультымедыйных камп'ютэраў, інфармацыйныя серверы. Цэнтр падключаны да глабальнай сеткі Інтэрнет каналам сувязі з прапускной здольнасцю 128 Кбіт/сек. Штогод Інтэрнет-тэхналогіі тут змогуць вывучаць не менш за тысячу беларускіх настаўнікаў.

Нафтавая кампанія ЮКОС інвесціравала ў стварэнне беларускага цэнтра Інтэрнет-адукацыі 125 тысяч долараў ЗША. Штогадовыя дадатковыя інвестыцыі кампаніі ў забеспячэнне дзейнасці цэнтра будуць эквівалентны 140 тысячам амерыканскіх долараў.

Цэнтр стварыўся пры непасрэднай падтрымцы ўрада краіны і Белдзяржуніверсітэта, які ўзяў на сябе асноўную частку выдаткаў на рамонт і добраўпарадкаванне памяшканняў цэнтра.

У межах пагаднення паміж Міністэрствам адукацыі Беларусі, Федэрацыяй Інтэрнет-адукацыі і БДУ наша дзяржава бярэ на сябе аплату канала сувязі з Інтэрнетам.

Навучанне ў цэнтры будуць весці беларускія спецыялісты па тыпавых праграмах, распрацаваных у Федэрацыі Інтэрнет-адукацыі, якія пакуль не маюць аналагаў. Гэта – "Інтэрнет-тэхналогіі для настаўніка-прадметніка", "Выкарыстанне інфармацыйных тэхналогій у кіраванні адукацыяй", "Інтэрнет для адміністратара адукацыйнай установы" і іншыя.

Напэўна, гэта правільны шлях – не чакаць, калі Інтэрнет прыйдзе ў нашы школы, а ўжо цяпер пачаць рыхтаваць настаўнікаў да таго, што непазбежна. Падчас адкрыцця цэнтра ў Мінску міністр адукацыі Пётр Брыгадзін паведаміў, што беларускія школы атрымаюць чаканы выхад у Інтэрнет у бліжэйшыя гады.

Адкрыццё рэспубліканскага цэнтра Інтэрнет-адукацыі важнае і як прэцэдэнт. Нафтавая кампанія ЮКОС першая з прадстаўнікоў буйнога расійскага бізнесу прапанавала партнёрства ўладзе і грамадству. Годны прыклад для вялікага бізнесу – укладваць частку прыбытку ў будучыню сваёй краіны!

**Галіна СІДАРОВІЧ.**

## Першы выпуск школы прапаршчыкаў

***У нядзелю (2 снежня) у Барысаве адбыўся першы выпуск прапаршчыкаў для Узброеных Сіл. Пасведчанні аб заканчэнні навучальнай установы і прысваенні воінскага звання "прапаршчык" атрымалі 247 вайскоўцаў.***

У адпаведнасці з загадам міністра абароны Рэспублікі Беларусь 1 чэрвеня бягучага года на базе праслаўленага 114-га гвардзейскага вучэбнага мотастралковага палка вядомай многім Пячанскай "вучэбкі" была створана школа па падрыхтоўцы прапаршчыкаў. Прыняцце такога рашэння ў ходзе завяршэння рэфармавання арміі было выклікана неўкамплектаванасцю войскаў кадрамі ніжэйшага звяна і іншымі спецыялістамі.

Ва ўрачыстым рытуале выпуску прынялі ўдзел міністр абароны Рэспублікі Беларусь генерал-палкоўнік Леанід Мальцаў, яго намеснік генерал-лейтэнант Уладзімір Усхопчык, начальнік упраўлення кадраў ваеннага ведамства генерал-маёр Юрый Меранцаў, старшыня Барысаўскага райвыканкама Яўген Сівец, першы намеснік старшыні Барысаўскага гарвыканкама Сяргей Трусаў, а таксама ветэраны вайны і Узброеных Сіл.

Камісія па прыёму выпускных экзаменаў, якая складалася з афіцэраў ваеннага ведамства і воінскіх часцей, прыйшла да высновы, што падрыхтоўка курсантаў школы цалкам адпавядае сучасным патрабаванням. У перыяд здачы выпускных экзаменаў школу прапаршчыкаў наведалі дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Многія з іх служылі ў арміі і таму як прафесіяналы задавалі самыя розныя пытанні курсантам. Госці засталіся задаволенымі адказамі, а дэпутацкае папярэдняе меркаванне супала з канчатковымі высновамі экзаменацыйнай камісіі аб якаснай падрыхтоўцы прапаршчыкаў. Пра гэта сведчаць вынікі – 35 выпускнікоў скончылі школу прапаршчыкаў з адзнакай "выдатна", 167 – з адзнакай "добра".

На сустрэчы з маладымі прапаршчыкамі перад адпраўкай у войскі генерал-палкоўнік Леанід Мальцаў падкрэсліў: "Першы выпуск новай ваенна-навучальнай установы Узброеных Сіл стаў практычным крокам цяперашніх пераўтварэнняў у арміі. Без добра падрыхтаваных прафесіяналаў у ротным звяне нельга наладзіць нармальны працэс баявой падрыхтоўкі ў войсках. Ад вашай працавітасці і адданасці справе абароны будучыня Узброеных Сіл.".

Без усякіх сумненняў, новая навучальная ўстанова зойме годнае месца ў агульнай сістэме падрыхтоўкі ваенных кадраў і зацікавіць тых, хто жадае прысвяціць сваё жыццё нялёгкай армейскай службе.

**Леанід ПРЫШЧЭПА,**
**прэс-служба Міністэрства абароны.**



Вучаніца 8 "В" класа гімназіі № 192 сталіцы Вольга Чарынец.

**Фота Юрыя БОНДАРАВА.**

Канферэнцыі

## Патрыятызм - гэта сучасна

***У канцы лістапада ўпраўленне адукацыі Мінгарвыканкама і Мінскі гарадскі інстытут удасканалення кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі арганізавалі і правялі навукова-практычную канферэнцыю "Фарміраванне грамадзянскасці і патрыятычнай накіраванасці асобы юнага мінчаніна".***

Выхаванне школьнікаў у духу вернасці сваім грамадзянскім абавязкам вельмі актуальнае сёння. Неабходна выратаваць маладое пакаленне ад нігілізму, абыякавасці, вярнуць страчаныя традыцыі, выхаваць пачуццё адданасці сваёй Радзіме. Удасканаленне дзейнасці па выхаванню патрыятызму павінна арыентавацца на інтарэсы і асаблівасці розных катэгорый дзяцей і моладзі. Толькі тады гэтая ідэя зможа стаць сілай, якая дапаможа маладому пакаленню прыняць і палюбіць сваю Айчыну з усімі яе падзеямі, поспехамі, цяжкасцямі і праблемамі. Гэта - галоўныя тэмы, якія абмяркоўваліся на канферэнцыі. Асаблівая ўвага была звернута на стан і праблемы выхавання грамадзянскасці і патрыятызму ў вучняў у адукацыйных установах Мінска і на мадэліраванне выхаваўчай работы са школьнікамі з улікам асаблівасцей сталічнага соцыуму.

Падчас канферэнцыі працавалі тры секцыі. На першай секцыі разглядаліся пытанні фарміравання патрыятычных і грамадзянскіх установак у свядомасці і паводзінах юных мінчан як элемента сістэмы выхавання. На другой секцыі абмяркоўвалася праблема культуры ў маральна-этычным выхаванні мінчаніна. Трэцяя секцыя была прысвечана пытанням фарміравання грамадзянскасці і патрыятызму юных мінчан у працэсе выкладання школьных дысцыплін.

**Святлана СУБОЦІНА.**

*(Працяг тэмы – на 2-й старонцы).*

Семінары

## Тут адаграюцца сэрцы і душы

***Аддзел адукацыі Дзяржынскага райвыканкама з неаслабнай увагай ставіцца да работы сацыяльных педагогаў школ горада і раёна.***

Нядаўна пасяджэнне метадычных аб'яднанняў было прысвечана пытанню "Работа сацыяльнага педагога з дзецьмі з праблемных сем'яў". Удзельнікі семінара наведалі дзіцячыя ўстановы, дзе выхоўваюцца сіроты (у асноўным сацыяльныя - бацькі пазбаўлены на іх усялякіх правоў). Вельмі трапна ўстановы такога тыпу іншы раз называюць дамамі, дзе адаграюцца дзіцячыя сэрцы і душы.

Адна з такіх устаноў - Навасёлкаўскі сацыяльны прытулак, які адкрыўся сёлета на базе былога дзіцячага сада. Асноўная мэта ўстановы - часовая ізаляцыя дзяцей ад бацькоў (п'яніц, дармаедаў), якія ўяўляюць сабой небяспеку для здароўя свайго патомства.

У прытулку ўтрымліваюцца дзеці ад 4 да 15 гадоў да таго часу, пакуль не будзе вырашаны іх далейшы лёс.

Як правіла, дзеці паступаюць у прытулак у вельмі запушчаным стане, да ўсяго ж з хранічнымі прастуднымі хваробамі.

Дырэктар прытулку Людміла Сяргееўна Мірон, энергічны і дзелавы адміністратар, у той жа час клапатлівая і душэўная жанчына, робіць усё, каб пакрыўджаныя лёсам дзеці знайшлі тут утульны дом, у якім кожны выхаванец атрымае тое, чаго быў пазбаўлены раней: ласкі, любові, радасці. Дабрыня і цярпенне выхавальнікаў і адаграюць пакалечаныя душы і сэрцы. Цёплае слова, прыязныя адносіны ўсіх супрацоўнікаў прытулку робяць літаральна цуд - запальваюць на тварах дзяцей светлую ўсмешку.

Спецыялісты раённага Цэнтра сацыяльнага абслугоўвання сям'і і дзяцей практыкуюць тэсціраванне і дыягностыку кожнага дзіцяці, даюць дакладна акрэсленыя рэкамендацыі па карэкцыі іх паводзін. Выкананне гэтых рэкамендацый дапамагае дзецям перамагчы агрэсіўнасць, наладзіць добрыя міжасобасныя адносіны, паглядзець на свет прасветленымі вачыма.

Другім такім домам, дзе ў поўным сэнсе слова ратуюцца дзіцячыя сэрцы і душы, з'яўляецца Станькаўская школа-інтэрнат для дзяцей-сірот, якія засталіся без бацькоўскай апекі. І гэтай справай тут займаюцца паспяхова ўжо сорак гадоў. Гэта было б немагчыма, калі б тут не працавалі настаўнікі з уласцівым ім талентам - своеасаблівым пачуццём суперажывання, адчування болі чужой бяды.

Знамянальна, што настаўнікі звяртаюцца да выхаванцаў толькі па імёнах, і звычайна ў ласкальна-памяншальнай форме. Падобнае практыкуецца з даўніх часоў, калі першым дырэктарам быў Мікалай Іосіфавіч Сетун. Гэтую традыцыю наследуе ў сваёй рабоце адміністратар і педагог Уладзімір Міхайлавіч Чабоцька.

У інтэрнаце цяпер працуюць 39 настаўнікаў: прадстаўнікі дынастый і сямейныя пары.

Сярод 197 сірот толькі 18 - круглыя, астатнія - так званыя сацыяльныя.

Вучэбна-выхаваўчы працэс тут наладжаны з такім разлікам, каб значную ўвагу надаць індывідуальнаму развіццю прыродных здольнасцей кожнага вучня.

Працуюць каля двух дзесяткаў гурткоў, ладзіцца шмат мерапрыемстваў - спартыўныя гульні, клубы выхаднога дня, віктарыны, экскурсіі і г.д. Летам - абавязковы адпачынак у мясцовым летніку "Дружба", у Італіі, Ірландыі.

Акрамя ведаў, прадугледжаных праграмай, выхаванцы набываюць шматлікія працоўныя навыкі. Гэта праца ў школьных майстэрнях, па самаабслугоўванні, у інтэрнатаўскай цяпліцы, на свінаферме, прышкольным участку.

**Тамара ШАЎЧЭНКА,**
**сацыяльны педагог.**

Навіны

### Цімкавічы заўсёды ветлівыя...

***Старшыня Савета рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Аляксандр Вайтовіч на днях наведаў Капыльшчыну.***

Аляксандр Паўлавіч нарадзіўся ў колькі кіламетрах ад славутых Цімкавіч – у вёсцы Рачкевічы. Вядомы палітык, не зважаючы на службовую загружанасць, заўсёды імкнецца знайсці "акно" для паездак на радзіму – і паездак як мага больш плённых.

На гэты раз Аляксандр Паўлавіч наведаў Цімкавіцкую сярэднюю школу, выпускніком якой ён сам з'яўляецца. Яна сустрэла госця ветла і прыязна.

Паводле слоў дырэктара школы Ганны Шаравар, адбылася зацікаўленая размова Аляксандра Вайтовіча з прадстаўнікамі мясцовай улады пра шляхі ўдасканалення арганізацыі адукацыі на Капыльшчыне.

Аляксандр Паўлавіч падараваў роднай школе бібліятэчку кніг.

### Поспех прадвызначыла стыпендыя

***У свой час паэт Андрэй Скарынкін быў адным з першых стыпендыятаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў.***

Прызначэнне яму яму гэтай стыпендыі як своеасаблівай узнагароды Андрэй апраўдвае сваёю творчасцю.

Сёння ён – сталы літаратар, паэт з імем. Пра гэта засведчыла прэзентацыя ягонай чарговай кнігі "Альфа і амега" ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Да месца будзе згадка, што ёй папярэднічала прэзентацыя гэтай жа кнігі ў Маскве.

Як і належыць, паэт прапанаваў шматлікаму колу слухачоў – аматарам паэзіі – узоры высокамастацкай грамадзянскай лірыкі.

Прэзентацыя выклікала станоўчыя водгукі. Так, пісьменнік Алесь Савіцкі расцаніў чарговую кнігу паэта як значны ўклад у падмурак беларускай духоўнасці.

Маладая салістка Галіна Скіба выканала ў той вечар некалькі рамансаў на вершы Андрэя.

Варта дадаць, што паэт скарыстаўся выпадкам, прадставіўшы ўвазе сваіх прыхільнікаў і кнігу для дзяцей "Родничок", якую таленавіта праілюстравала мастачка Таццяна Беразінская.

### Госць школ Белаазёрска - "Зніч"

***Адукацыйная прастора Белаазёрска - горада энергетыкаў - адметная (тут працуюць дзве сярэднія школы, гімназія, ПТВ-82).***

***Упоравень з ёю - культурная. Колькі дзён таму горад наведаў сталічны тэатр "Зніч". Прычым дакладна адрасна - навучальныя ўстановы горада.***

На гэты раз актавая зала ПТВ-82 поўнілася вучнёўскай моладдзю горада. Яна прыйшла паглядзець-паслухаць мона-спектакль з такой прыцягальнай назвай – "Любіць...". Кіраўнік тэатра, вядомая артыстка-чытальнік Галіна Дзягілева, прапанавала кампазіцыю паводле лірыкі слыннага беларускага паэта Анатоля Вярцінскага.

Анатоль Ільіч, які прысутнічаў на спектаклі, пазнаёміў вучнёўскую аўдыторыю са сваімі новымі творамі, адказаў на шэраг пытанняў, якія тычыліся як ягонай творчасці, так і ўвогуле беларускай літаратуры.

Дарэчы, пастаноўка мона-спектакля ў Белаазёрску якраз супала з 70-гадовым юбілеем паэта.

Гасцямі юных белаазярчан у гэты вечар былі паэт Васіль Жуковіч і мясцовая знаная паэтка Ніна Мацяш.

**Наш кар.**

### Першы крок да сваёй вышыні

***Такі конкурс у Пухавіцкім раёне праводзіўся ўпершыню. Перад прызнанымі майстрамі сваёй справы своеасаблівы экзамен трымалі тыя, хто сам кожны дзень ідзе на ўрок, вучыць дзяцей, ставіць адзнакі. Паміж сабой спаборнічалі пяць удзельніц раённага конкурсу маладых настаўнікаў "Будучы прафесіянал".***

Конкурс праводзіўся ў два туры. У першым яго ўдзельніцы здавалі галоўны прадмет: паказвалі ў сваіх класах, як плануюць урок, выкладаюць матэрыял, валодаюць сучаснымі педагагічнымі методыкамі. Усе ўдзельнікі паспяхова справіліся з заданнем.

А другі тур конкурсу праводзіўся ў Рэспубліканскім цэнтры пазашкольнай работы "Світанак".

Паміж удзельніцамі на сцэне пачалася захапляльная барацьба. Педагогам трэба было паказаць сябе, як кажуць, ва ўсёй красе. Умовы патрабавалі знаходлівасці, выдумкі, арганізатарскіх уменняў.

Спаборніцтва паказала, наколькі разнастайны свет захапленняў маладых настаўніц, якія здольныя і цікавыя людзі прыйшлі вучыць дзяцей.

У кожнай з іх – наперадзе доўгі шлях да сапраўднага прафесіяналізму, майстэрства, а ўдзел у гэтым конкурсе – першы крок да сваёй вышыні.

### Яшчэ не пераваліся цімураўцы

***Ужо чатыры гады дзейнічае ў Воранаўскай сярэдняй школе Кармянскага раёна вучнёўскае грамадскае аб'яднанне "Клопат".***

***Усё пачалося з таго, што дзеці ўзялі шэфства над састарэлымі суседзямі ці знаёмымі людзьмі.***

Кіраўніцтва мясцовага сельсавета дамовілася з дырэктарам школы аб сістэматызацыі пачэснай справы. Быў распрацаваны статут аб'яднання, наладжаны ўлік таго, што зроблена і што трэба зрабіць.

Сельсавет вызначыў кола людзей, якім неабходна дапамога – воранаўскія цімураўцы прыбіраюць у іх хатах, на дварах, сякуць дровы, дапамагалі ва ўборцы ўраджаю.

У школу цяпер прыходзіць нямала пенсіянераў па дапамогу. І для дзяцей гэта не толькі занятак у вольны ад вучобы час, але і магчымасць добра навучыцца сялянскім клопатам. А ў канцы года сельсавет і школа мяркуюць матэрыяльна заахвоціць найбольш актыўных цімураўцаў.

### На вучобу - за мяжу

***Восем гадоў таму актывісты евангельскай лютэранскай царквы федэральнай зямлі Ніжняя Саксонія ўпершыню запрасілі на адпачынак групу дзяцей з сярэдняй школы № 49 Гомеля, якія займаюцца паглыбленым вывучэннем нямецкай мовы.***

Тады якраз і ўзнікла ідэя ў выкладчыка нямецкай мовы гэтай жа школы Л.Ф.Вайцішыка адначасова з аздараўленнем вучняў праводзіць іх вучобу ў нямецкіх навучальных установах, каб замацаваць атрыманыя дома лінгвістычныя веды.

Гэтая ідэя знайшла сваё ўвасабленне. Гомельскіх дзяцей сталі адпраўляць на аздараўленне ў верасні, калі ў нямецкіх школах, як і ў нашых, пачынаюцца заняткі. Беларусы займаюцца ў гімназіі горада Люхау, знаходзячыся ў адпаведным моўным асяроддзі.

Сёлета там пабывала 18 вучняў старэйшых класаў разам з двума выкладчыкамі.

### Першая кніга школьніцы

***Вучаніца сярэдняй школы № 13 Мазыра Юля Каваленка на свой дзень нараджэння атрымала самы памятны падарунак. Пабачыла свет першая кніжка яе вершаў, якая была выпушчана пры садзейнічанні Беларускай асацыяцыі дапамогі дзецям-інвалідам.***

Юля – выхаванка Мазырскага цэнтра рэабілітацыі дзяцей-інвалідаў "Вясёлка".

Дзяўчынка нарадзілася ў мнагадзетнай сям'і і яшчэ ў чацвёртым класе напісала свой першы верш.

Хвароба не зламала яе волю, а, наадварот, зрабіла больш успрымальнай да ўсяго, што адбываецца навокал.

Менавіта ў цэнтры "Вясёлка" талент Юліі Каваленка заўважылі і ацанілі, дапамаглі набыць упэўненасць у сабе.

**Казімір ЮРОЙЦЬ.**

# У мінулым — жывыя каштоўнасці

***Мы ўступілі ў XXI стагоддзе, у якім школе адведзена роля выхавальніка творчай, маральнай, нацыянальна свядомай, патрыятычнай асобы, якая павінна валодаць многімі якасцямі, і сярод іх на першым месцы знаходзіцца грамадзянская культура. Што яе фарміруе? На якіх узорах і прыкладах мы зможам выхоўваць асобу і чалавека?***

Нельга не пагадзіцца з акадэмікам Д.С.Ліхачовым, які пісаў: "Любоў да роднага краю, веданне яго гісторыі – аснова, на якой толькі і магчыма ажыццявіць рост духоўнай культуры грамадства".

Патрыятычнае выхаванне ўключае ў сябе складаную сістэму работы, звязаную з фарміраваннем у вучняў пачуцця прывязанасці да тых мясцін, дзе яны нарадзіліся і выраслі, паважлівага стаўлення да гісторыі Бацькаўшчыны, дзяржаўнай сімволікі, традыцый свайго народа.

Я глыбока перакананы, што выпускнік 2008 года, каб самавызначыцца, самарэалізавацца і самасцвердзіцца ў сістэме грамадскіх адносін XXI стагоддзя, павінен валодаць многімі якасцямі, сярод якіх на першае месца я стаўлю грамадзянскую культуру. Ужо відавочна недастаткова проста гаварыць пра тое, што ім рашаць задачы XXI стагоддзя. Гэта яны лёгка разумеюць без нас. Надышоў час сумеснай працы, пошуку ісціны. Сёння важна ўсвядоміць: добра працуе той, хто добра мысліць, а творчае мысленне, як вядома, развіваецца перш за ўсё ў працэсе пазнання.

Настаўнік павінен дбаць пра тое, каб вучань працаваў. А гэта немагчыма, калі выхаванец не будзе напружваць свой розум, пераадольваючы пасільныя цяжкасці вучэння, ставіць пытанні і шукаць на іх адказы. Але, на жаль, сёння дзеці задаюць мала пытанняў. Гэтая дапытлівасць часта знікае. Прычына ў тым, што інфармацыйнае, дырэктыўнае выкладанне матэрыялу прыводзіць да таго, што ў вучняў страчваецца "запытальнае" стаўленне да рэчаіснасці, мінулага, мастацтва. Свет перастае быць крыніцай пытанняў, праблем. Што шукаць? Ісціны ўстаноўлены. Іх трэба толькі ўспрыняць, запомніць і ўзнавіць.

***

Упэўнены, прыйшоў час вызначыцца. Мы пастаянна спазняемся гаварыць праўду. І таму цяпер нельга не скарыстацца магчымасцямі прадметаў гуманітарнага цыкла для станаўлення чалавечай душы. Каб дасягнуць гэтага, неабходна зразумець, што ўрокі гісторыі, культуры – не там, дзе яны вызначаны праграмнай тэмай, адзнакамі, выстаўленымі за добрасумленнасць, і наадварот. Па маім перакананні, сапраўдны ўрок – гэта сумесны пошук ісціны настаўнікам і вучнямі, лабараторыя культуры мыслення. Урокі нашы – там, дзе мы змаглі ўзарваць, узбударажыць, разварушыць, закрануць сэрца, розум, калі радасцю запаліліся дзіцячыя вочы пры перамозе галоўных гістарычных герояў, а няшчасце, гора, пакуты выклікалі гнеў, усхвалявалі, напоўнілі болем за боль і пакуты іншых. Зможам так – значыць, мы сфарміруем патрыёта, грамадзяніна, чалавека.

Гісторыя – гэта праяўленне душы народа. А.С.Пушкін справядліва сцвярджаў: "Павага да мінулага – вось рыса, якая адрознівае адукаванасць ад дзікасці". Мінулае сёння, як і раней, нагадвае пра сябе, і нагадвае такім пранізлівым крыкам, што паўстае пытанне: як такое магло адбыцца з Айчынай, людзьмі, краінай? Упэўнены, што мы даб'емся поспеху, калі вучань адчуе сваю прыналежнасць да гісторыі краіны, забудзе пра час, трапіўшы ў эпоху Гамера альбо эпоху будаўніцтва пірамід у Егіпце, стане ўдзельнікам бітвы на Нямізе 1067 года, а ў XX стагоддзі – апынуўшыся на Хаімштрасе (я гавару цяпер пра Мінск), калі адзін бок гэтай вуліцы быў акружаны калючым дротам, пакуль гета не было перанесена на Юбілейную плошчу і суседнія вуліцы. Тут жа былі і явачныя кватэры, а на сцяне адной з унутраных лесвіц пад столлю доўгія дзесяцігоддзі можна было прачытаць радкі: "Нас катавалі, але мы не здаліся. Мы з табой, Радзіма!" Гэта былі развітальныя словы людзей, якія жылі некалі на Нямізе.

А ў 70-я гады... Правы бок вуліцы Няміга. Урывак з пісьма аднаго са старажылаў: "У маіх вушах дагэтуль стаіць гул ад выбухаў на Нямізе – не ў сорак першым – на пачатку сямідзесятых. Тут стаялі такія моцныя каменныя дамы! Іх цяжка было разбурыць. Сэрца сціскалася. Я часта прыходжу сюды... І мне чуюцца галасы продкаў, блізкіх мне людзей, суседзяў. Галасы Мінска – старажытнага і маладога, змрочнага і ўсмешлівага, легендарнага і гераічнага". Вучні на ўроках гісторыі могуць стаць суперажывальнікамі падзей мінулага, удзельнічаючы ў бітвах супраць жорсткасці, зла, несправядлівасці, знаходзячыся ў засадзе ля "татарскага броду", на плошчы, дзе каралі смерцю Емяльяна Пугачова і дзе яшчэ да 1922 года на Нова-Маскоўскай стаяў помнік гістарычнай падзеі, апісанай у "Аповесці мінулых часоў", і там, дзе гучаў заклік князя Глеба Менскага. Дзякуючы гэтаму яны змогуць зразумець, якія актуальныя сёння словы Артэгі-і-Гасэта: "Мінулае не можа сказаць, што нам рабіць, але яно можа папярэдзіць, чаго нам не рабіць".

Каб дасягнуць гэтага, трэба прымусіць думаць, аналізаваць, параўноўваць, знаходзіць заканамернасці і супярэчнасці, з дапамогай мінулага тлумачыць падзеі сучаснасці, бо ключ да разумення таго, што адбываецца сёння, на маю думку, – у аваладанні гістарычнай памяццю, у аб'яднанні вопыту барацьбы, сталасці, грамадзянскай мудрасці дарослых і вучнёўскай шчырасці, празе і пошуку маладых. Без памяці, без традыцый і культуры няма асобы.

Сёння, рыхтуючыся да чарговай сустрэчы з дзецьмі, заўсёды сутыкаешся з праблемай, як зрабіць нашых вучняў паплечнікамі, у тым ліку і тых, хто не любіць самастойнай разумовай працы і спакойна карыстаецца плёнам дзейнасці настаўніка. Адказ быў знойдзены. Гэта тое, аб чым было сказана вышэй – суперажыванне, пошук ісціны. І таму павінна быць праблема, пошук – тое, што прымушае думаць, аналізаваць, жыць той эпохай, падзеямі. У практыцы работы я выкарыстоўваю такія заданні і пытанні: *чаму ў сярэднявеччы прыгавораных да смяротнага пакарання везлі спінай да месца смерці?* Лес рук, мноства варыянтаў адказаў, але мне патрэбен адзін. Прыгавораных везлі так, каб паказаць, што мінулае было, а будучыні не будзе... Яго везлі, а ён кланяўся направа і налева і гаварыў: "Прабач, народ, прабач, не змог". *Або на с. 55 (Гісторыя Беларусі, 6 кл.): дакажыце, што на малюнку паказаны князь. Што можна сказаць пра яго ўзрост? Пра што сведчыць выраз твару князя? Што можна ўбачыць у яго позірку? У які момант адлюстраваны князь? Чаму вы так вырашылі?* А ў якасці хатняга задання прапаную прадоўжыць радавод ад Рагвалода да сыноў Глеба Менскага.

*Або: разгледзьце план Мінска XV стагоддзя (с.147). Што ўваходзіла ў склад горада? Што цяпер там, дзе стаяў замак? Верхні рынак? Хто быў там? Што навокал? Або: наведайце тое месца, дзе некалі адбывалася бітва: "на Немиге снопы стелют головами" і "не оставил ни челяди, ни скотины". Якія пачуцці выклікаюць у вас гэтыя ўспаміны і гукі бітваў?*

Вельмі часта даю заданні такога характару:

*– якія маральныя якасці народа, палітычных дзеячаў, палкаводцаў, вядомых вучоных дазволілі дасягнуць вялікіх поспехаў у развіцці вытворчасці, гаспадаркі, навукі, мастацтва, у абароне Радзімы;*

*– без якіх якасцей гістарычных асоб нельга было б пераадолець цяжкасці і дасягнуць мэты;*

*– якія якасці асобы праявіліся ў яе ўчынках;*

*– як бы вы зрабілі на яе месцы;*

*– ці змаглі б вы так зрабіць, што для гэтага трэба;*

*– ці можна сучасны ўчынак ацаніць як гераізм, чаму;*

*– які ўчынак больш за ўсё ўразіў вас.*

Гэтымі і іншымі заданнямі можна ўвесці вучня ў ролю, вобраз гістарычнай асобы, у характар падзей, стваральніка мастацкага шэдэўра. Але гэта магчыма тады, калі аповед або праца настаўніка выклікае ў вучняў моцнае эмацыянальнае ўражанне. Дасягаецца гэта рознымі прыёмамі. Напрыклад, такімі: закрыць вочы, апусціць галаву на стол, на рукі; гаварыць ціхім, спакойным голасам (слоўны малюнак), можна на фоне спецыяльна падабранай музычнай кампазіцыі.

А ў старшых класах увага вучняў звяртаецца на маральныя праблемы: мэта і сэнс жыцця, абавязкі, сумленне, шчасце, сяброўства, каханне, Радзіма і г.д.

***

Унікальны горад Мінск, дзе жывуць нашы падлеткі і дзе чалавечая памяць пра мінулае ўвекавечана ў назвах вуліц Машэрава, Дразда, Багдановіча, Каліноўскага і соцень іншых, дзе кожны дом, узрост якога больш за 70 гадоў, – жывы сведка нашага, нягледзячы на многія трагічныя старонкі, цікавага мінулага. Як часта мы праходзім, праязджаем міма месцаў, быццам знаёмых з дзяцінства, і нават не падазраем, што яны маюць дзівосную гісторыю!

Іду ўздоўж набярэжнай, спыняюся ля гарбатага мосціка. Гэта новы. Таго ж мосціка – 1941 года – няма. Або трапляю ў Траецкае прадмесце. Пабудовы тут так шчыльна прыціснуты, нібы падпіраюць адна адну, злучаючыся паўкружжам арак. Прайсці па гэтых вуліцах, пабываць у дворыках дамоў, дзе жылі Пястрак, Лынькоў, Александроўская і інш. Не перадаць словамі пачуцця, калі пабываеш у Траецкім, Губернскім цэнтры Татарскага канца, дзе цесна ўжо сённяшняму Мінску ў вузенькіх вулачках і прыціснутых адзін да аднаго дамах. Ён імкнецца ў новае стагоддзе – дваццаць першае.

Ужо стала добрай традыцыяй пачынаць новы навучальны год тэмай "Я – мінчанін".

Вучні класа і школы пастаянна выязджаюць і наведваюць славутыя мясціны роднай Беларусі. Яны пабывалі ў турыстычных і экскурсійных паездках і музеях Мінска, Полацка, Брэста, Міра, Нясвіжа. Школьнікі часта наведваюць тыя месцы, дзе калісьці пачынаўся Мінск (раён плошчы 8-га Сакавіка), якія спадабаліся тысячагоддзі назад мудраму і ваяўнічаму Усяславу Брачыслававічу – магутнаму князю з рода Рурыкавічаў і Рагвалодаў – у маляўнічых мясцінах паўночна-заходняй тэрыторыі свайго княства. Як здолеў Чарадзей разгледзець за дрымучымі лясамі і багнай, узгоркамі і далінамі будучы фарпост на паўднёвых рубяжах свайго княства? Магчыма, менавіта ён назваў будучы фарпост дзіўным, але хрысціянскім імем Менігн, што ў перакладзе з грэчаскай азначае "падкаленак". Можа, назло фанабэрыстым суседзям – рускім князям, а можа, і ўсім няпрошаным гасцям. І вось ужо яго сын, Глеб Усяслававіч, умацоўвае княжацкі пасад, будуе храм у імя Ражаства Прасвятой Багародзіцы, судны дом. Прайсці па гэтых месцах, пабываць ва ўнутраных дворыках дамоў, дзе некалі хадзілі Чарвякоў, Багдановіч, Аладаў і многія іншыя, прасякнуцца тым унутраным станам душы, калі ты, жыхар XXI стагоддзя, непасрэдна дакрануўся да мінулага... Юны мінчанін ганарыцца гэтым. Ён дакрануўся да мінулага ў рэальным сённяшнім свеце, ён кожнай часцінкай душы і сэрца адчуў шум і гоман вулічнага натоўпу старажытнага Троіцка, здрыгануўся ад стогну званоў у Хатыні, а з вышыні Кургана Славы ўбачыў, як самкнулася кола чатырох франтоў летам 1944 года. І, прыйшоўшы разам з ветэранамі, за якімі замацаваны вучні школы, на Плошчу Перамогі і ўбачыўшы ў іх вачах слёзы і боль, яшчэ больш далучыцца да жывой памяці.

Шмат пытанняў узнікае пры такім падыходзе, калі падлеткі пачынаюць асэнсоўваць сябе ў сучасным свеце, і на іх трэба даць адказ. Каб стымуляваць падлеткаў да пастаноўкі пытанняў, перакананы, на ўроках неабходна спалучаць дзелавістасць і займальнасць, таму што вучням падабаецца ўсё незвычайнае, нечаканае, яркае. Аднак пры гэтым трэба памятаць: іх цікавіць не застылае мінулае, не попел гісторыі – у мінулым яны любяць жывыя каштоўнасці.

І я стараюся рабіць усё, каб мае выхаванцы, вывучаючы мінулае сваёй радзімы, усведамлялі сябе часцінкай вялізнага сучаснага горада з яго сённяшнімі складанымі праблемамі, вырашэнне якіх будзе залежаць ад іх.

**Уладзімір КРАЎЧАНКА, настаўнік гісторыі і сусветнай мастацкай культуры сярэдняй школы № 166 Мінска.**

Сямікласніца Крычаўскай сярэдняй школы № 6 Юля Арэшкава танцуе ў школьным самадзейным ансамблі "Калейдаскоп". Ансамбль у чарговы раз стаў лаўрэатам абласнога конкурсу.

**Фота Валерыя БЫСАВА, БЕЛТА.**

Ёсць меркаванне

# Школе патрэбен спецкурс па грамадазнаўству

**Людміла Іняхіна, Тацццяна Казлоўская, педагогі гімназіі-каледжа № 24 Мінска:**

Як выхаваць у школьнікаў патрыятызм ва ўмовах крызіснага стану эканомікі, палітыкі, маралі, пры нізкім узроўні жыцця людзей у параўнанні з развітымі краінамі свету? Адказ можа быць толькі адзін – любіць сваю Радзіму, свой народ гэтак жа моцна, як мы любім сваіх маці і бацьку.

У арсенале вучэбнай работы ёсць нямала магчымасцей абудзіць у школьнікаў пачуццё любові да радзімы. Пачуццё абавязку перад сваім народам, грамадзянскасць, патрыятызм – гэтыя маральныя каштоўнасці нашы настаўнікі гуманітарнага цыкла імкнуцца выхаваць праз свае ўрокі літаратуры, гісторыі, мовы, а таксама праз пазакласную работу. Вучні пішуць такія навуковыя працы як, напрыклад, "Гісторыя. Мова. Незалежнасць", удзельнічаюць у конкурсах "Мой родны горад", "Адкуль мой род", ездзяць на экскурсіі па рэспубліцы (Полацк, Віцебск, Мір, Нясвіж, Гродна, Брэст і іншыя гарады).

У гісторыі развіцця цывілізацыі ёсць праблемы, ад вырашэння якіх не ўдаецца схавацца ніводнаму грамадству. Сярод іх – войны, узброеныя канфлікты, катастрофы. Рэчаіснасць такая, што пакуль будзе існаваць іх небяспека, нельга выкрэсліваць са сваіх выхаваўчых праграм і планаў ваенна-патрыятычнае выхаванне.

На нашых класных гадзінах, прысвечаных такім тэмам як "Беларусь – на перакрыжаванні Еўропы", "Па гарадах і вёсках", "У нашых суседзяў", "Мая сталіца", "Я – мінчанін" настаўнікі перакануча гавораць аб тым, што наша рэспубліка была і ёсць зонай актыўных міжцывілізацыйных, міжкультурных кантактаў. А школьнікі прыплюсоўваюць да гэтага інфармацыю, якую пачулі па радыё ці па тэлебачанні, прачыталі ў газеце. Гэта дапамагае дзецям унікаць у дарослае жыццё краіны.

Паколькі грамадзянскасць ёсць вынік актуалізацыі прававой і палітычнай культуры, што абапіраецца на фундамент маральнасці, то грамадзянінам можна назваць менавіта чалавека, у якога сфарміравалася прававая і палітычная культура і які пры гэтым атрымаў добрае маральнае выхаванне.

Таму падаецца мэтазгодным увесці ў школе спецкурс "Грамадазнаўства" ў 5–8 класах, мэтай якога з'яўляецца садзейнічанне падрыхтоўцы школьнікаў да жыцця ў дэмакратычнай прававой дзяржаве. Гэты спецкурс сфарміруе ў дзяцей устойлівыя ўяўленні аб свеце, грамадстве, дзяржаве і яе інстытутах, асноўных сацыяльных сувязях і адносінах, палітычных і прававых сродках рэгулявання грамадскага жыцця і г.д. Вучань, які атрымае грамадзянскую адукацыю, хутчэй стане годным членам грамадства, здольным прымаць удзел у рашэнні задач самага рознага ўзроўню – ад побытавых да агульнадзяржаўных.

**Падрыхтавала Святлана СУБОЦІНА.**

# Не было безыменных герояў...

***Можна толькі здзіўляцца мужнасці і настойлівасці кіраўніка ваенна-патрыятычнага клуба "РВС" сярэдняй школы № 2 Наваполацка Яўгеніі Анатольеўны Трапезнікавай. З 1967 па 1994 гг. яна працавала настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў гэтай школе. Цяпер з'яўляецца захавальнікам фондаў школьнага музея і кіраўніком гуртка "Краязнаўцы-пошукаўцы" Наваполацкага цэнтра пазашкольнай работы.***

Гэта дзякуючы яе намаганням у школе створаны музей баявой славы, які атрымаў у 1994 годзе званне народнага. І сапраўды – з раніцы да позняга вечара ідуць у музей наведвальнікі. Хлапчукі, былыя вучні Яўгеніі Трапезнікавай, кожны дзень пасля заняткаў у сваіх вучылішчах прыходзяць сюды. Дзяўчаты, цяпер студэнткі гістарычнага факультэта Наваполацкага педінстытута, ніколі не забываюць сваю "бабулю", як яны па-добраму называюць Яўгенію Анатольеўну. А сённяшнія школьнікі кожны перапынак паміж урокамі стараюцца правесці менавіта ў музеі. Мяняецца палітыка краіны, мяняецца ўлада, але ў наваполацкай сярэдняй школе № 2 штогод у лютым Яўгенія Анатольеўна Трапезнікава прымае ў "чырвоныя следапыты" ўсё новых і новых вучняў. Па старой добрай традыцыі кожны год у яе школе праводзіцца Тыдзень памяці юнага героя-антыфашыста. Хвалюючыся, простымі словамі расказваюць юныя экскурсаводы музея сваім жа аднагодкам з розных школ горада пра ваенныя подзвігі іх равеснікаў, ураджэнцаў Віцебшчыны. Часам даводзіцца паўтараць экскурсію па 5–8 разоў у дзень, але кожны раз падлеткі хвалююцца, быццам выступаюць упершыню. І кожны раз спрачаюцца за права весці экскурсію, бо пра многія баі за свой край яны чуюць часта расказы ад саміх жа відавочцаў і непасрэдных удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны. З мінулага глядзяць на сучасных школьнікаў суровыя твары вечна дваццацігадовых. Глядзяць дзякуючы членам ВПК "РВС", якія аддалі героям вайны доўг памяці. Доўг, які трэба было б вярнуць яшчэ іх бацькам і дзядам...

Яўгенія Анатольеўна мэтанакіравана займаецца патрыятычным выхаваннем моладзі. Неаднаразова яна са сваімі выхаванцамі працавала ў Цэнтральным архіве Міністэрства абароны РФ, каб сабраць матэрыялы для напісання полацкай раённай і гарадской кнігі "Памяць", а таксама для падрыхтоўкі раённых вахтаў памяці.

Дэвізам пошуку "чырвоных следапытаў" школы на працягу многіх гадоў з'яўляюцца словы: "Не было безыменных герояў – былі людзі". Юнымі патрыётамі сярэдняй школы № 2 выяўлена больш за тысячу прозвішчаў воінаў, якія без весткі прапалі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Яшчэ ў 1975 годзе было арганізавана першае перапахаванне 170 абаронцаў Айчыны ў в.Грышына Расонскага раёна. Цяпер выхаванцы Я.А.Трапезнікавай арганізавалі збор сродкаў на абеліск і мемарыяльную дошку на месцы партызанскай пераправы ў в.Рубанава. Члены ВПК "РВС" падняў два самалёты гадоў вайны, заклалі мемарыяльны парк на месцы расстрэлу 20 тысяч ваеннапалонных і мірных жыхароў у Полацку. У 90-я гады пошукавым атрадам перапахавана больш як 500 абаронцаў Айчыны, сабрана каля 300 успамінаў ветэранаў, больш за 300 фатаграфій воінаў 6-й гвардзейскай арміі, устаноўлены імёны пяці экіпажаў самалётаў, усталяваны помнікі тым, хто загінуў на тэрыторыі Полацкага і Расонскага раёнаў.

Дзякуючы вялізнай перапісцы, якую вядуць члены савета школьнага музея, у клуба "РВС" шмат сяброў у розных гарадах і краінах не толькі сярод равеснікаў і ветэранаў Вялікай Айчыннай, але і сярод удзельнікаў вайны ў Афганістане.

Яўгенія Анатольеўна таксама прымае актыўны ўдзел ва ўсіх справах, якія ладзіць Беларуская рэспубліканская асацыяцыя "Пошук". Яна – намеснік старшыні Віцебскага абласнога гісторыка-патрыятычнага таварыства.

Вопыт работы клуба "РВС" абагульнены Віцебскім абласным аб'яднаннем пазашкольнай работы і Рэспубліканскім цэнтрам турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі, апублікаваны ў зборніку В.Д.Шалуха, Н.І.Герасіменка "Пошукавая праца – гісторыя і традыцыі" і ў метадычным зборніку "З вопыту работы народнага музея баявой славы сярэдняй школы № 2 Наваполацка". Гурткоўцы Трапезнікавай пастаянна выступаюць на абласных і рэспубліканскіх краязнаўчых канферэнцыях, з'яўляюцца актыўнымі ўдзельнікамі Усебеларускай турысцка-краязнаўчай экспедыцыі вучняў "Наш край".

Па выніках рэспубліканскага конкурсу на лепшы метадычны матэрыял па краязнаўчай рабоце ў 1995 г. Я.А.Трапезнікава была ўзнагароджана знакам Беларускага педагагічнага таварыства "За актыўную працу".

Яўгенію Анатольеўну Трапезнікаву добра ведаюць ва ўсіх школах горада як чалавека вялікай душы, шчырага, працавітага, гатовага ў любую хвіліну прыйсці на дапамогу. Усе свае сілы, веды, энергію Яўгенія Анатольеўна аддае высакароднай працы, якая для яе даўно ўжо стала справай усяго жыцця.

**Ларыса БРУЕВА, прэзідэнт Беларускай рэспубліканскай асацыяцыі "Пошук".**

# Пакзалі мужчынскі характар

***Зала капыльскай гімназіі, на здзіўленне, аказалася поўнай. Па ўсталяванай у маладзёжным асяроддзі традыцыі на падобныя мерапрыемствы вучні старшых класаў ідуць з неахвотай. А тут - нават у праходах і на лесвіцы немагчыма размінуцца.***

Можна было заўважыць, што ўрачыстую частку абаронна-спартыўнага свята ўсе чакалі з нецярплівасцю. Ды і самі арганізатары – Капыльскі раённы савет Беларускага абароннага спартыўна-тэхнічнага таварыства і Рэспубліканскі Дом БелАСТТ – былі вельмі рады такой увазе з боку маладых людзей.

Разгадка гэтай жывой цікавасці старшакласнікаў сярэдніх школ №№ 2 і 3, а таксама гімназіі Капыля да мерапрыемства, аказваецца, у тым, што яны маюць дачыненне да свята. Праводзілася яно на працягу двух дзён.

Спачатку ў спартыўнай зале гімназіі мацнейшыя прадстаўнікі выпускных класаў спаборнічалі ў падцягванні на перакладзіне, выжыманні гіры, стральбе з пнеўматычнай вінтоўкі, эстафетным бегу, перацягванні каната і нават у армрэслінгу. Колькі было праліта поту спартсменамі і слёз сяброўкамі, якія гучна перажывалі за сваіх хлопцаў! Але вынік аказаўся станоўчым для ўсіх.

Спартыўнае свята выйшла далёка за межы мерапрыемства, якое праводзяць дзеля "птушачкі". БелАСТТ яшчэ раз пацвердзіла рэпутацыю паважанай арганізацыі, якая на справе займаецца папулярызацыяй сярод моладзі ваенна-прыкладных відаў спорту. Школьнікі і гімназісты не проста займаліся фізкультурай. Яны ўдзельнічалі ў спаборніцтвах, якія дзякуючы іх нязмушанай і вясёлай атмасферы ніколі не забудуцца.

Другі дзень прыўнёс у будзённае жыццё вучняў не менш радасці – замест апошніх урокаў прайшоў тэматычны вечар, прысвечаны прафесійнаму святу артылерыі. З гэтай нагоды з Мінска ў раённы горад прыехаў ветэранска-акцёрскі дэсант на чале з генерал-маёрам у адстаўцы Барысам Бокавым. Педагогі школ і гімназіі, разумеючы ўсю неардынарнасць сітуацыі – не так часта рэспубліканскія арганізацыі праводзяць у Капылі выязныя мерапрыемствы такога маштабу, – з задавальненнем адпусцілі сваіх выхаванцаў у актавую залу.

Напэўна, сёння яшчэ няцяжка знайсці чалавека, які ў гады Вялікай Айчыннай вайны сустракаў на перадавой фашыстаў артылерыйскім агнём. Але генерал-лейтэнант у адстаўцы Барыс Бокаў – не проста ветэран, які прайшоў суровыя выпрабаванні тых гадоў. Ягоны лёс – прыклад шматгадовага служэння Айчыне – увесь звязаны з артылерыяй. Ён прайшоў нялёгкі шлях ад курсанта мінамётнага вучылішча да начальніка Хмяльніцкага вышэйшага артылерыйскага каманднага вучылішча. За мужнасць і гераізм, праяўленыя ў баях, за высокія дасягненні на службе Барыс Філіпавіч узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны І і ІІ ступеняў, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, ордэнам "За службу Радзіме ва Узброеных Сілах СССР" ІІІ ступені і трыццаццю медалямі. Зразумела, такі баявы вопыт не мог застацца незапатрабаваным сучаснымі пакаленнямі, таму ветэран-артылерыст – часты госць школ і ПТВ. Ён займае адказныя пасады – першага намесніка старшыні Беларускага саюза афіцэраў і намесніка грамадскага аб'яднання "Пераможцы". Ён ведаў, што трэба расказаць падлеткам, каб яны прыслухаліся да яга слоў.

Усе падтрымалі прапанову старшыні Капыльскага раённага савета БелАСТТ Аляксандра Касінскага праводзіць падобныя спартыўныя ваенна-патрыятычныя мерапрыемствы не толькі ў сталіцы, але і ў іншых гарадах рэспублікі. Бо менавіта сельскія школы часта аказваюцца па-за ўвагай рэспубліканскіх арганізацый.

Намер часцей праводзіць мерапрыемствы такога кшталту падтрымалі і самі старшакласнікі. Ім прыйшліся даспадобы не толькі выступленні ветэранаў, але і канцэрт, які далі артысты Цэнтральнага Дома афіцэраў пад кіраўніцтвам вядомага паэта-песенніка Мікалая Палякова. Песні ваенных гадоў вельмі сімвалічна перапляліся з выступленнямі саміх вучняў.

– Мы ведаем пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны пераважна па кнігах і кінафільмах, – расказваў вучань ваенна-патрыятычнага класа капыльскай гімназіі Сяргей Скрыннік. – На такіх сустрэчах вучышся абараняць сябе і дарагіх табе людзей, месца, дзе жывеш. Гэтае абаронна-спартыўнае свята дапамагло нам пераканацца ў тым, што ва ўсе часы будуць цаніцца адвага і гонар – тыя якасці, якія неабходны кожнаму мужчыну. І сёння мы захапляемся сілай духу, мужнасцю і вечнай маладосцю ветэранаў.

Па агульным меркаванні, свята сапраўды ўдалося. Ніхто не быў абыякавым да выступленняў ветэранаў, узнагароджання памятнымі лістоўкамі выдатнікаў вучобы, падарункаў самым вынослівым і моцным па выніках спаборніцтваў. Удзельнікі свята ўшанавалі памяць загінуўшых у гады Вялікай Айчыннай вайны хвілінай маўчання і ўсклалі гірлянду да брацкай магілы воінаў, што аддалі сваё жыццё за вызваленне Капыля. Пераемнасць пакаленняў захоўваецца...

**Ігар КАНДРАЛЬ.**

# "Верасок" шануе продкаў

***Усё часцей настаўніка наведвае думка: як зрабіць так, каб выхаваць сапраўднага грамадзяніна сваёй краіны, асобу, сэнс жыцця якой быў бы звязаны з лёсам свайго народа і краіны.***

Выдатны беларускі педагог і даследчык С.А.Умрэйка, 90-годдзе з дня нараджэння якога адзначалася ў 1999 годзе, заўсёды акцэнтаваў увагу на прыярытэце выхавання ў вучняў грамадзянскай мэтанакіраванасці, высокіх маральных якасцей, любові да роднай Беларусі. Вывучаючы аб'ёмную працу групы беларускіх вучоных "Асвета і педагагічная думка ў Беларусі са старажытных часоў да 1917 года", мы бачым рух педагагічнай думкі па меры развіцця грамадства і ў тым ліку пераемнасць традыцый, сувязь пакаленняў, павагу да вытокаў народнай педагогікі, якія перадаваліся старэйшымі людзьмі маладым.

У сённяшняй накіраванасці працы педагога на грамадска-патрыятычнае выхаванне павінен ажыццяўляцца сістэмны аналіз жыццёвых працэсаў і вывучэнне навакольнага асяроддзя. Агульнавядомыя словы Ф.Скарыны пра глыбокую прывязанасць жывых істот да родных мясцін, дзе яны з'явіліся на свет пра родную стыхію.

Тым больш гэта ўласціва чалавеку. Пачуццёвая ўзвышанасць і чуласць да родных мясцін з'яўляюцца эмацыянальнай асновай узнікнення любові да роднага краю, да Бацькаўшчыны.

У гэтым сэнсе вялікая прастора для працы настаўніка адкрываецца пры накіраванні вучняў на вывучэнне свайго ўласнага радаводу, мовы, культуры. І перш за ўсё сам настаўнік павінен мець глыбокую нацыянальную самасвядомасць як прадстаўнік інтэлектуальнага і інтэлігентнага пласта грамадства. Настаўнік абавязаны ствараць перадумовы для далейшага свядомага жыцця чалавека-грамадзяніна, і неацэнным тут з'яўляецца еднасць душы вучня і настаўніка.

Раней у беларускай школе яркай традыцыяй было выхаванне на мадэлі каляндарна-абрадавага цыкла народных святаў, што дазваляла выкарыстоўваць разнастайную мастацкую спадчыну, выяўляць творчыя здольнасці кожнага вучня, далучаць яго да багатай народнай гісторыі. А нам, настаўнікам, трэба мець на ўвазе вытокі нацыянальнай педагагічнай спадчыны, каб нашы выхаванцы сілкаваліся ад народных крыніц, каб мелі гонар за Бацькаўшчыну.

Накіроўванне вучнёўскай дзейнасці на вывучэнне сацыяльнага асяроддзя, збор матэрыялаў у час летняга адпачынку па гісторыі канкрэтных мясцін, па іх этнаграфічнай культуры, добрых звычаяў, свят, фальклору, мовы, звестак пра імёны славутых людзей мінулага і нашых сучаснікаў – гэта ўсё павінна стаць прадметам абмеркавання на вучнёўскіх канферэнцыях, форумах, іншых відах супольнай дзейнасці, а сумесная работа з бібліятэкамі і ўстановамі культуры дасць свае добрыя вынікі.

Прыкладам пачатку такой работы з'яўляецца створаная ў сярэдняй школе №38 Мінска дзіцячая арганізацыя "Верасок" для вучняў 2–4 класаў, якая ставіць за мэту выхаванне здаровых, адукаваных, нацыянальна свядомых вучняў на глебе беларускай гісторыі і культуры, а таксама развіццё талентаў, цікаўнасці, імкнення да актыўнага ўдзелу ў пошукавай дзейнасці. Вучні аб'ядноўваюцца па класах у групы і суполкі, кожная суполка накіроўвае сваіх прадстаўнікоў у Раду "Вераска". Вынікі дзейнасці падводзяцца чатыры разы на год на агульнашкольным кірмашы. Так, у мінулым навучальным годзе праца па тэме "Мой радавод" скончылася кірмашом вучняў чацвёртых класаў "Памяць продкаў". Па гэтай тэме вучнямі быў сабраны і аформлены цікавы змястоўны матэрыял для школьнага музея.

Мяркуецца разгарнуць такую працу па ўзроставых групах: 5 – 7 класаў "Маладыя скарынаўцы"; 8 – 11 – "Даследчыкі".

Вельмі важна кансалідаваць педагагічныя высілкі ў напрамку патрыятычнага выхавання не толькі асобных настаўнікаў, а і ўсяго калектыву школы, каб сеяць сапраўды Разумнае, Добрае, Вечнае.

**Ала КАЖЭРА, педагог сярэдняй школы №38 Мінска.**

# У якой краіне вучыцца лепш

***Паехаць вучыцца за мяжу зараз нескладана. Больш складана абраць навучальную ўстанову. А пачынаць, зразумела, трэба з выбару краіны. У адной з публікацый "Настаўніцкая газета" ўжо распавядала пра некаторыя асаблівасці адукацыі ў шэрагу замежных краін. Ніжэйпрыведзены артыкул утрымлівае абагульненыя звесткі па найбольш важных момантах, якія не зашкодзіць ведаць тым, хто марыць набыць адукацыю ў такіх краінах як Вялікабрытанія, Аўстралія, ЗША і Канада.***

Дыплом брытанскага універсітэта заўсёды лічыўся надзвычай прэстыжным. Оксвард і Кембрыдж вядомы ўсім. У той жа час у Вялікабрытаніі ёсць яшчэ больш за 100 ВНУ, якія даюць адукацыю высокага ўзроўню. Галоўнай прычынай тут з'яўляецца тое, што ў краіне ў адносінах да навучальных устаноў дзейнічаюць жорсткія патрабаванні і дакладныя крытэрыі, распрацаваныя ўрадам.

За якасную адукацыю даводзіцца дорага плаціць. Студэнты, што навучаюцца па спецыяльнасцях, якія патрабуюць правядзення практычных заняткаў у лабараторыях альбо студыях, вымушаны плаціць 7–9 тыс. фунтаў стэрлінгаў у год. Даражэй за ўсё абыходзіцца навучанне медыцыне – 14–16 тыс. фунтаў. На пражыванне даводзіцца выдаткоўваць у сярэднім 8–10 тыс. фунтаў у год.

На стыпендыю могуць разлічваць толькі тыя, хто збіраецца стаць магістрам або доктарам (калі гэтага здолее дамагчыся навуковы кіраўнік). Права працаваць на працягу ўсяго тэрміну знаходжання ў краіне прадастаўляецца замежным студэнтам, якія ажыццяўляюць даследаванні па доктарскай праграме. Разлічваць на пастаяннае месца жыхарства ў Вялікабрытаніі пасля заканчэння вучобы наўрад ці варта – англійскія ўлады не вельмі ахвотна ідуць на такі крок, і ўвогуле шансаў стаць жыхаром туманнага Альбіёна нашмат больш у тых жа палітычных бежанцаў, напрыклад, з афрыканскіх краін.

Школьны атэстат з краін СНД у Вялікабрытаніі не лічыцца паўнавартасным дакументам аб сярэдняй адукацыі. Для паступлення ў англійскі універсітэт неабходна адвучыцца ў двух выпускных класах у брытанскай школе альбо правесці год на падрыхтоўчым аддзяленні для замежнікаў (Foundation). Усяго гэтага не патрабуецца, калі абітурыент ужо мае за плячыма хаця б адзін курс ВНУ ў сябе на радзіме. І ўсё ж першыя два варыянты – больш надзейныя з пункту гледжання ведання мовы, бо ў любым выпадку давядзецца здаваць моўныя экзамены IELTS або TOEFL.

Аўстралія, як былая англійская калонія, шмат у чым падтрымлівае традыцыі адукацыі, якія склаліся ў метраполіі. Тут налічваецца 39 вышэйшых навучальных устаноў, у тым ліку 2 прыватныя. Большасць з іх размешчана ў двух буйнейшых гарадах і прамысловых цэнтрах – Сіднеі і Мельбурне. Аўстралійскія універсітэты заслужана лічацца лепшымі ва ўсім рэгіёне. Дастаткова сказаць, што ў групу Universities-21, якая аб'ядноўвае шэраг вядучых універсітэтаў свету, уваходзяць усяго 3 ВНУ з Азіяцка-Ціхаакіянскага рэгіёна, і усе – аўстралійскія: Мельбурнскі, Новага Паўднёвага Уэльса і Квінсленда. Не трэба забываць і пра універсітэт Сіднея, узровень навучання ў якім вядомы ва ўсім свеце.

Для паступлення ў ВНУ Аўстраліі неабходна атэстат аб сярэдняй адукацыі. Праўда, школьны атэстат з нашай краіны (тое ж датычыцца ўсіх дзяржаў СНД) зноў-такі не прымаецца. Аўстралійцы лічаць, што патрабуецца больш высокі, у прыватнасці моўны, узровень падрыхтоўкі. Кампенсаваць гэты прабел можна шляхам двухгадовага навучання ў выпускных класах аўстралійскай школы. Таксама можна паступіць на падрыхтоўчае аддзяленне універсітэта, паспяховае заканчэнне якога азначае аўтаматычнае залічэнне на першы курс (права, якое ў нас даецца выпускнікам-выдатнікам сярэдніх спецыяльных адукацыйных устаноў). Апошнім часам, праўда, некаторыя аўстралійскія універсітэты сталі прымаць без дадатковай падрыхтоўкі абітурыентаў з СНД, якія скончылі школу з залатым медалём.

З-за геаграфічнага становішча, аддаленасці Аўстраліі ад Еўропы і Амерыкі, у часткі жыхароў апошніх склаўся стэрэатып (які часцей трывала замацаваўся і ў асяроддзі айчыннай бізнес- і уладнай эліты), што адукацыя ў гэтай краіне – гэта навучанне без напругі плюс пляжны адпачынак. Між тым, аўстралійскія навучальныя установы (як ВНУ, так і моўныя школы) падыходзяць да сваёй справы вельмі сур'ёзна. Так, напрыклад, у моўнай школе Сіднея курс Inglish for study разлічаны на 10 тыдняў. Гэта значыць, што слухач павінен наведваць заняткі менавіта 10 тыдняў без права здачы экзамену экстэрнам. За кожны пропуск заняткаў ці несвоечасова здадзенае хатняе заданне, тэст альбо залік зніжаецца агульная ацэнка выпускнога экзамену, па выніках якога ажыццяўляецца паступленне ў ВНУ.

Патрабаванні да валодання англійскай мовай у аўстралійскіх універсітэтах – больш высокія, чым у іншых краінах (580 балаў па TOEFL альбо 6,5 бала па IELTS).Тэрмін навучання па праграмах на атрыманне ступені бакалаўра складае 3 – 4 гады. Кошт навучання ў ВНУ Зялёнага кантынента вагаецца ў межах 11-26 тыс. аўстралійскіх долараў у год. Пражыванне ў інтэрнаце "пацягне" яшчэ прыкладна на 8 тыс. долараў у год.

У параўнанні са Злучанымі Штатамі ці Англіяй вучоба ў Аўстраліі будзе каштаваць працэнтаў на 30 танней. Цэны ў гэтай краіне таксама больш ашчадныя да студэнцкага кашалька. Так, калі стандартны студэнцкі абед у амерыканскім "Макдональдсе" будзе каштаваць каля 10 долараў ЗША, англійскім – 7, то ў аўстралійскім – менш 5.

Яшчэ адзін істотны плюс – магчымасць падзарабіць. Студэнты-замежнікі, якія прыехалі ў Аўстралію, маюць права на дадатковую працу ў вольны ад вучобы час, але не больш чым 20 гадзін у тыдзень. І актыўна гэтым правам карыстаюцца. У сярэднім студэнты, што падзарабляюць у рэстаранах ці магазінах, маюць ад 4 да 7 долараў у гадзіну. На аплату навучання такіх грошай, зразумела, не хопіць, але, напрыклад, на харчаванне і розныя забавы (у межах разумнага) іх будзе дастаткова.

Абсалютную большасць замежных студэнтаў (каля 80%) у Аўстраліі складаюць прадстаўнікі краін Паўднёва-Усходняй Азіі: малайцы, карэйцы, японцы, кітайцы, інданезійцы, філіпінцы. У абітурыентаў з Расіі, СНД і Балтыі найбольшай папулярнасцю карыстаецца Сіднейскі універсітэт – зараз тут навучаюцца 34 студэнты з Расіі, што складае 10% ад агульнай колькасці замежнікаў. У той жа час імкнуцца ў Сіднейскі універсітэт, слаўны сваімі навуковымі даследаваннямі, трэба найперш тым, хто вырашыў прысвяціць сябе менавіта навуцы. Калі ж хто жадае атрымаць добрую падрыхтоўку ў галіне фінансаў ці бізнесу, мэтазгодна вучыцца ў другой навучальнай установе гэтага горада — Macquarie University, калі абралі інжынерныя спецыяльнасці, варта ісці ў Macquarie New South Wales, а Queensland University of Technology ўяўляе найбольшую цікавасць для тых, хто думае працаваць у ІТ-галінах.

Першае месца ў свеце па колькасці вышэйшых навучальных устаноў трывала займаюць Злучаныя Штаты Амерыкі. Тут знаходзіцца 156 універсітэтаў і 1953 каледжы, выпускнікі якіх атрымліваюць ступень бакалаўра. У якасці адметнай рысы амерыканскай сістэмы вышэйшай адукацыі спецыялісты называюць разнастайнасць навучальных праграм. Вучэбныя планы ў краіне – самыя разнастайныя і дазваляюць камбінаваць прадметы як заўгодна, па сваім выбары. Таму і не дзіўна, што менавіта ВНУ Злучаных Штатаў маюць найбольшую папулярнасць сярод замежных студэнтаў. Усяго з 15 мільёнаў амерыканскіх студэнтаў больш за 0,5 мільёна – грамадзяне іншых краін.

Універсітэты ЗША істотна адрозніваюцца адзін ад аднаго не толькі праграмамі, але і коштам навучання. Нягледзячы на тое, што адукацыя ў Злучаных Штатах у сярэднім абыходзіцца даволі дорага, можна, пры жаданні, падабраць і даступную танную ВНУ. Каму не па кішэні Гарвард, Бостан або Іель, могуць звярнуцца ў які-будзь каледж у невялікім горадзе, дзе і атрымаюць такі ж дыплом. Праўда, сэканоміўшы на навучанні, ёсць рызыка пасля не знайсці працы, паколькі такі дыплом не можа гарантаваць высокааплатнай (па заходніх мерках) працы.

Для паступлення ў ВНУ Злучаных Штатаў аднаго толькі экзамену па англійскай мове (TOEFL, не менш за 550 балаў) недастаткова. Часта абавязкова праводзіцца ўступны агульны экзамен: SAT 1 – на матэматычнае мысленне, або SAT 2 – на веданне пэўнага прадмета. Той, хто жадае стаць магістрам, павінен быць гатовы да здачы Graduate Record Examination (GRE). Тыя, хто паступае ў магістратуру па эканамічных спецыяльнасцях, павінны здаваць Graduate Management Admission Test (GMA).

Акрамя таго, усе абітурыенты абавязаны прадставіць рэкамендацыі і транскрыпт – пералік пройдзеных прадметаў з дакладным указаннем гадзін навучання, а таксама напісаць эсэ. На падрыхтоўку да ўсіх гэтых выпрабаванняў часу будзе дастаткова: увесь працэс паступлення адбываецца вельмі павольна і доўжыцца 15 месяцаў.

У Злучаных Штатах паспяхова развіваюцца як дзяржаўныя, так і недзяржаўныя ВНУ. Яскравым прыкладам апошніх можа служыць Стэнфардскі універсітэт. Гэта надзвычай рэспектабельная прыватная ўстанова, якая займае тэрыторыю 8100 акраў, дзе знаходзяцца 7 басейнаў, шматлікія пляцоўкі для гульні ў футбол, гольф, баскетбол, ёсць нават возера, дзе праводзяцца заняткі па віндсерфінгу. Увогуле, універсітэт больш нагадвае невялікі гарадок, тут ёсць уласныя супермаркет (адзін з самых дарагіх у ЗША) і царква, якую (як гэта ні дзіўна) наведваюць людзі розных веравызнанняў. У ВНУ на бакалаўра навучаюцца 6,5 тыс. студэнтаў, і прыкладна столькі ж – у магістратуры. Практычна ўсе студэнты жывуць у інтэрнаце – маленькіх утульных доміках, якія размешчаны па ўсёй тэрыторыі універсітэта.

Навучанне ў Стэнфардзе – справа нятанная. Разам з пражываннем і харчаваннем навучанне каштуе каля 35000 долараў за семестр. Нягледзячы на тое, што конкурс тут стабільна высокі – каля 15 чалавек на месца, існуе меркаванне, што студэнтамі Стэнфарда становяцца выключна дзеці амерыканскай эліты. Абсалютна не так. Абавязковай умовай для паступлення з'яўляецца здача стандартызаванага тэсціравання (SAT). Прымаюць пад увагу таксама асабістыя якасці абітурыентаў, заняткі спортам, навукай, грамадскай і дабрачыннай дзейнасцю. [illegible] Студэнтаў Стэнфарда выбяруць ахвотна, бо ведаюць, што выпускнікам Стэнфарда фактычна гарантавана высокааплатная работа.

Канада сёння займае другое месца ў сусветным рэйтынгу вышэйшай адукацыі. У гэтай краіне знаходзіцца каля 100 універсітэтаў, кожны з якіх прымае замежных студэнтаў (у тым ліку і выхадцаў з СНД) як на вучобу на атрыманне ступені (Undergraduate), так і на далейшае (Graduate) навучанне. Пры гэтым кошт навучання і пражывання тут у 2-3 разы ніжэйшы, чым у Злучаных Штатах.

Выкладанне ў канадскіх вышэйшых навучальных установах ажыццяўляецца ў асноўным на англійскай мове. Выключэнне складаюць універсітэты Laval, Monston, Montreal, Quebec, Sherbooke, якія знаходзяцца ў франкамоўных рэгіёнах, і, адпаведна, мовай навучання тут з'яўляецца французская. Для паступлення неабходна прадставіць атэстат аб сярэдняй адукацыі і здаць моўны экзамен. Па англійскай мове гэта стандартныя TOEFL (ад 550 балаў) або IELTS (ад 5,5 балаў). Ва універсітэтах, дзе выкладаюць на французскай, агульных тэстаў няма, у кожнай з гэтых устаноў свая сістэма патрабаванняў і свае спосабы праверкі ведаў абітурыентаў.

Кошт навучання – 7–12 тыс. канадскіх долараў у год плюс прыкладна 1 тыс. на падручнікі. Да таго ж улады краіны даюць магчымасць пакрываць частку выдаткаў на вучобу і пражыванне: у Канадзе дзейнічае мноства праграм, якія дазваляюць студэнтам сумяшчаць вучобу з работай, прычым часта – па будучай спецыяльнасці. [illegible]

# Тэст як форма ацэнкі ведаў

**У Кіеўскім ліцэі бізнесу адбыўся Усеўкраінскі навукова-практычны семінар "Тэсціраванне і ацэнка вучэбных дасягненняў вучняў агульнаадукацыйных навучальных устаноў". Мэта мерапрыемства – пазнаёміць кіраўнікоў агульнаадукацыйных навучальных устаноў з асновамі сучаснай тэсталогіі і арганізацыі тэсціравання. Падчас семінара прайшоў практыкум па падрыхтоўцы тэставых заданняў і тэстаў.**

У мерапрыемстве ўзялі ўдзел Аляксандр Ляшэнка, дырэктар навукова-метадычнага цэнтра сярэдняй адукацыі, Юрый Багачкоў, намеснік дырэктара па тэхналогіі Цэнтра тэсціравання прафесійнай кампетэнтнасці спецыялістаў Міністэрства аховы здароўя Украіны, дырэктары школ, ліцэяў, настаўнікі інфарматыкі з Харкава, Львова, Кіравограда, Івана-Франкоўска, Днепрапятроўска, Нікалаева, Чарнігава, Адэсы, Закарпацця.

Семінар адкрыў Аляксандр Ляшэнка, які гаварыў аб тэсціраванні як форме дзяржаўнай атэстацыі вучняў сярэдніх школ. Ён прывёў канкрэтныя прыклады тэсціравання за мяжой і ва Украіне. Разам з тэсціраваннем павінны праводзіцца і кантрольныя работы, таму што ёсць прадметы, якія нельга ацаніць толькі тэстамі.

У Кіеве ствараецца Незалежны цэнтр тэсціравання, які будзе мець вялікую базу тэставых заданняў. І настаўнікі змогуць выбраць тыя, што ім спадабаюцца.

Павел Семянэнка, настаўнік інфарматыкі Фінансавага ліцэя, паказаў практычна, як у іх у ліцэі праходзіць тэсціраванне. Дастаткова васьмі камп'ютэраў, каб пратэсціраваць 100 ліцэістаў па ўсіх прадметах. Пры гэтым важна, што даныя застаюцца ў памяці камп'ютэра, і настаўнік у любы момант можа паглядзець "пратакол" кожнага вучня па кожнай тэме. Гэтыя звесткі можна афармляць у выглядзе табліцы, дзе ўказана, на якія пытанні вучань адказаў, на якія не, дзе ён памыліўся. Можна даведацца, як вучань працуе на працягу чвэрці, семестра, года.

Валерый Ляонскі, кіраўнік цэнтра тэсціравання Кіеўскага ліцэя бізнесу, расказаў пра тэсталогію як напрамак навуковых даследаванняў у сферы тэорыі і практыкі вымярэння і ацэнкі якасных характарыстык чалавека, дзе метадам вымярэння з'яўляецца тэсціраванне. Інструментам вымярэння з'яўляецца тэст, які складаецца з заданняў, працэдурай вымярэння – тэсціраванне, метадам ацэнкі – шкала вымярэння.

На семінары гаварылі пра параўнальны аналіз метадаў ацэнкі ўзроўню ведаў, якія выкарыстоўваюцца ў сучаснай педагогіцы – вуснае апытанне, пісьмовыя работы, інтэрв'ю і тэсціраванне. У выніку аналізу аказалася, што тэсціраванне больш чым іншыя метады адпавядае крытэрыям якасці пры вызначэнні ўзроўню тэарэтычных ведаў.

Анатоль Каладзяжны, дырэктар Днепрапятроўскага цэнтра інфармацыйных тэхналогій, настаўнік інфарматыкі, прыехаў на семінар абмяняцца вопытам. Прывёз прыклады сваіх ліцэістаў.

– Я задаволены семінарам, – сказаў ён, – тут абмяркавалі шэраг тэарэтычных пытанняў: як ставіцца тэст, як інтэрпрэтаваць вынікі. Тут нам можа тэарэтычна дапамагчы Захад. Але метады яго практычнага прымянення мы павінны самі распрацоўваць, а не капіраваць замежны вопыт. Мы павінны сачыць за тым, што робіцца там, але распрацоўваць сваю методыку. Тэст абстрагуе ад адносін настаўнік – вучань. Бо гэтыя адносіны не заўсёды бываюць адназначнымі. А тэст не нясе ў сабе ніякіх эмоцый. Ліцэйская адукацыя – як цягнік, які цягне за сабой астатнюю школу. Бо ўсе новаўвядзенні эксперыментальна правяраюцца ў ліцэях. Напрыклад, Валерый Ляонскі – энтузіяст тэсціравання, у яго – выключна навуковы падыход. Тэсціраванне ўводзяць у ліцэях, вывучаюць яго вынікі, паказваюць пазітыўныя і негатыўныя бакі. А потым, пасля апрабацыі, тэсты ўводзяць у школах.

Галіна Ляонская, вучоны сакратар Кіеўскага ліцэя бізнесу, лічыць, што тэсціраванне – зручная форма праверкі ведаў, яно павінна быць лагічна ўпісана ў сістэму адукацыі за мяжой. Калі мы хочам інтэгравацца ў сусветную супольнасць, мы павінны вучыць дзяцей таму, што чакае іх у будучыні. З двух форм тэсціравання – бланкавага і камп'ютэрнага – у Кіеўскім ліцэі бізнесу выбралі першую, каб не парушаць гігіенічных норм (у суткі працаваць за камп'ютэрам можна чатыры гадзіны). Бо не сакрэт, што дзеці, у якіх дома ёсць камп'ютэр, парушаюць гэтыя нормы, губляюць ледзь не што дзень.

Пра метадалагічныя асновы стварэння тэстаў расказала Вольга Пінчук, выкладчык інфарматыкі Кіеўскага ліцэя бізнесу. Гэта вельмі карпатлівая праца. Не кожны настаўнік здольны ствараць тэсты. Трэба быць творчай асобай, праявіць фантазію. Таму актуальна ідэя стварэння Незалежнага цэнтра тэсціравання, дзе будуць захоўвацца самыя лепшыя распрацоўкі, і настаўнікі змогуць імі карыстацца.

Украіна.

**Аксана ЖАВАНІК.**

## Па старонках Інтэрнэта

### Канцэпцыя мадэрнізацыі прынята

З дыскусіямі скончана – Урад Расійскай Федэрацыі зацвердзіў канцэпцыю мадэрнізацыі адукацыі. Пры гэтым Міністэрства фінансаў згадзілася ў бліжэйшыя гады выдзеліць школе 100 мільярдаў рублёў дадаткова (выдаткі на адукацыю ў наступным годзе запланаваны ў памеры 380 мільярдаў рублёў). Істотна павялічыцца і заработная плата настаўнікаў – ужо ў бягучым годзе па розных катэгорыях яна ўзрасце ў сярэднім на 90%. Праўда, калі ўлічыць, што сёння стаўкі школьных педагогаў знаходзяцца ў межах 365 – 860 рублёў, то нават двухразовае іх павышэнне наўрад ці зробіць жыццё настаўнікаў матэрыяльна забяспечаным. Многія незадаволены і тым, што найбольшае павышэнне заробку чакае маладых педагогаў (у 3 разы), прытым як самыя вопытныя, што маюць 14 – 15 разрад, будуць атрымліваць усяго ў 1,3 раза больш.

Радыкальных змен, імгненнай падгонкі пад сусветныя адукацыйныя стандарты не будзе, мадэрнізацыя будзе ажыццяўляцца паступова, з улікам айчынных рэалій. У той жа час расійская адукацыя застаецца адкрытай для сур'ёзных інавацыйных працэсаў. Варыятыўнасць навучання не толькі захаваецца, але і атрымае далейшае развіццё.

Галоўнае пытанне, што апошнія гады хвалюе грамадства: якімі будуць суадносіны паміж бясплатнай і платнай адукацыяй? Пасля зацвярджэння канцэпцыі мадэрнізацыі адукацыі тут, нарэшце, наступіла пэўная яснасць. Дзяржаўная сярэдняя агульнаадукацыйная школа па-ранейшаму застанецца бясплатнай. А вось для вышэйшых навучальных устаноў неабходна распрацаваць механізм аплаты навучання.

Міністр аховы здароўя Юрый Шаўчэнка казаў пра тое, што больш за 40% выпускнікоў ваенна-медыцынскіх акадэмій, атрымаўшы якасную і абсалютна бясплатную адукацыю, не ідуць служыць у войска. Яго падтрымаў Міністр культуры Міхаіл Швыдкой, па словах якога, скончыўшы кансерваторыі, тэатральныя акадэміі, балетныя вучылішчы, найбольш таленавітая расійская моладзь накіроўваецца за мяжу. Навошта ў такіх выпадках дзяржава траціць вялікія сродкі? Ці не больш разумна ўвесці сістэму адукацыйных крэдытаў? Дзяржава прадастаўляе іх маладым людзям, якія паступілі ў ВНУ. Калі, атрымаўшы дыплом, выпускнік застаўся працаваць на карысць сваёй краіны, вяртаць грошы не трэба. А вось калі вырашыў махнуць за вялікімі грашыма на Захад – калі ласка, вярні доўг у поўнай меры. Гэтакім жа чынам можна ладзіць адносіны і з выпускнікамі педагагічных інстытутаў і універсітэтаў: ідзеш на працу ў школу – усё ў парадку, калі ж уладкаваўся на фірму па далёкай ад педагогікі спецыяльнасці – сплачвай дзяржаўныя грошы, якія выдаткаваныя на тваё навучанне.

Калі сістэма крэдытаў будзе ўведзена ў практыку, са студэнтамі ўжо на першым курсе давядзецца заключаць адпаведны дагавор-кантракт. Новаўвядзенне дазволіць упарадкаваць становішча з платнай адукацыяй. Такім чынам, выказалі спадзяванне выступоўцы, можна будзе пазбегнуць сітуацый, калі ў ВНУ трапляюць маладыя людзі, што не маюць за душой ніякіх ведаў, а становяцца студэнтамі выключна дзякуючы бацькоўскаму кашальку. І, наадварот, выдача дзяржаўных адукацыйных крэдытаў шырока расчыніць дзверы універсітэтаў перад сапраўды таленавітай моладдзю, якая гатова самаадданай працай прыносіць карысць сваёй Радзіме.

### У КНР адраджаюць старажытную музыку

Калектыў кітайскіх гісторыкаў і музыказнаўцаў працуе над амбіцыйным праектам – узнаўленнем музычнай культуры, што існавала каля тысячы гадоў таму назад. Яны абапіраюцца на старажытныя знаходкі, зробленыя падчас раскопак горада Лаян, які быў сталіцай дзяржавы ў гады праўлення дынастыі Тан (618–907 гг. новай эры). Вучоныя знайшлі вялікую колькасць артыфактаў музычнай культуры – інструментаў (ударных і духавых) і нотных запісаў. Усё гэта належала знакамітаму імператарскаму аркестру, які, згодна з гістарычнымі крыніцамі, налічваў да 100 тысяч музыкантаў. У рэшце рэшт на ўтрыманне такога аркестра проста не хапіла сродкаў, і ён быў распушчаны. А разам з ім быў страчаны і цэлы пласт кітайскай нацыянальнай культуры. Справа ў тым, што ў старажытным Кітаі музычная адукацыя праводзілася выключна ў вуснай форме – ад настаўніка вучням, а ноты выкарыстоўвалі толькі непасрэдна падчас выканання. І вось цяпер калектыў з 20 энтузіястаў поўны рашучасці адрадзіць музыку, якая гучала пад зводамі імператарскага палаца ў час найвялікшага культурнага ўздыму ў Паднябеснай.

### Лягчэй за ўсё вучыць фінскую мову

Вядома, што англійская мова – самая распаўсюджаная ў свеце. Ёй у дастатковай ступені валодае больш за палову насельніцтва Заходняй Еўропы. У той жа час найноўшыя даследаванні паказалі, што гэтая мова – адна з найбольш цяжкіх для вывучэння.

Згодна дакладу, прадстаўленаму на фестывалі навукі ў Глазга, даследаванне хуткасці авалодвання рознымі мовамі сярод дзяцей сведчыць, што хлопчыкі і дзяўчынкі з краін германскай моўнай групы спасцігаюць навыкі маўлення значна пазней у параўнанні з равеснікамі, якія належаць да іншых моўных груп. У прыватнасці, самыя горшыя вынікі паказваюць брытанскія дзеці. Паводле меркавання навукоўцаў, гэта ў першую чаргу звязана са значнымі адрозненнямі ў напісанні і вымаўленні, якія існуюць у англійскай мове. На думку лінгвістаў – аўтараў даследавання, лягчэй за іншыя еўрапейскія мовы засвойваецца фінская.

### Падлеткі атрымліваюць зарплату

Прайшлі даўно летнія канікулы. Для многіх чалябінскіх падлеткаў яны застануцца ў памяці не толькі як дні адпачынку, але і як першыя крокі ў працоўнай дзейнасці, за якія была атрымана першая ў жыцці зарплата. У гэтым годзе, згодна гарадской праграме занятасці насельніцтва, планавалася ўладкаваць на часовую працу 8 тысяч падлеткаў. У вырашэнні гэтай задачы гарадской службе занятасці актыўна дапамагалі раённыя адміністрацыі, інспекцыі па справах непаўналетніх, прадпрыемствы розных форм уласнасці, грамадскія арганізацыі. Вынікам стала заключэнне 104 дагавораў, у адпаведнасці з якімі працу на час летніх канікул знайшлі 8379 юных грамадзян. Падлеткі былі заняты на работах па рамонту будынкаў, добраўпарадкаванню тэрыторый, працавалі важатымі ў летніках. Некалькі соцень чалавек былі працаўладкаваны на прадпрыемствах горада.

### У Харкаве настаўнікам уручылі еўрапейскія дыпломы

У Харкаве адбылася цырымонія ўручэння групе выкладчыкаў дыпломаў еўрапейскага ўзору.

Як паведаміла агенцтва Укрінформ, гэтыя дакументы даюць права на ўнясенне імёнаў іх уладальнікаў у прыняты за мяжой Рэгістр еўрапейскіх педагогаў, што дае магчымасць чытаць лекцыі і праводзіць практычныя заняткі ў тэхнічных ВНУ любой з краін Еўропы.

Падрыхтоўка педагогаў па сусветных стандартах, акрамя Харкава, у цяперашні час ажыццяўляецца таксама ў Адэсе, Львове і Днепрапятроўску.

### Хімік - прафесія запатрабаваная

Днямі адбыўся навукова-практычны семінар "Хімія для жыцця будучых пакаленняў". Гэтая акцыя, арганізаваная ААТ "Сібірска-Уральская нафтагазахімічная кампанія", – прыклад таго, як можна аказваць спонсарскую дапамогу такім патрэбным сёння адукацыйным праектам.

Хімічны факультэт МДУ імя Ламаносава рыхтуе сёння спецыялістаў, попыт на якіх няўхільна расце. Дастаткова зазірнуць у Інтэрнет, каб пераканацца: прафесіяналаў-хімікаў шукаюць сёння ўсе – ад невялікіх камерцыйных фірм да канцэрнаў федэральнага ўзроўню, ёсць мноства прапаноў з-за мяжы. Як зазначыў дэкан хімфака МДУ акадэмік РАН, прафесар Валерый Лунін, хімія стала фундаментальнай навукай яшчэ ў XX стагоддзі і заняла адну з цэнтральных пазіцый у нашым, XXІ. Ні біялогія, ні біятэхналогія, ніякія іншыя сучасныя прыродазнаўчыя навукі не могуць развівацца без хіміі.

Дарэчы, у Маскве хімік – дэфіцытная спецыяльнасць. Студэнты ўжо на 4-м курсе добра ведаюць, дзе будуць працаваць пасля заканчэння ВНУ. Праблемай, на жаль, застаецца ад'езд многіх (часта найбольш таленавітых) у замежныя краіны.

Галоўнае значэнне семінара, мяркуе В.Лунін, у тым, што ўпершыню ў гісторыі Расіі былі сабраны больш за 200 настаўнікаў хіміі з усёй краіны, якія з выступленняў вучоных даведаліся пра перспектывы і асноўныя кірункі сучаснай хімічнай навукі, найноўшыя распрацоўкі і практычныя дасягненні ў галіне. Знамянальна, што гэтай вельмі важнай і высакароднай справе дапамаглі айчынныя прадпрымальнікі, што сведчыць аб разуменні імі ролі і месца адукацыі ў развіцці новай расійскай дзяржаўнасці.

### Ташкенцкія вучні атрымалі падарунак Прэзідэнта Украіны

Падарунак ад Прэзідэнта Украіны Леаніда Кучмы – камп'ютэры апошняга пакалення – атрымалі вучні ташкенцкай школы № 110, якая носіць імя Тараса Шаўчэнкі. Год таму, падчас афіцыйнага візіту ва Узбекістан, Леанід Кучма наведаў гэтую школу і паабяцаў абсталяваць яе найноўшай камп'ютэрнай тэхнікай. І вось падарунак прыбыў да месца прызначэння. Як паведаміў карэспандэнту "Итар-ТАСС" міністр адукацыі Узбекістана Рызбай Джураеў, агульны кошт тэхнікі складае каля 40 тысяч долараў ЗША. Па яго словах, дзякуючы падарунку ў школе №110 створаны першы камп'ютэрны клас, які ў самы бліжэйшы час будзе падключаны да Інтэрнета. Памяшканні школы імя Тараса Шаўчэнкі былі ўзведзены ўкраінскімі будаўнікамі ў 1966 годзе падчас узнаўлення Ташкента пасля самага разбуральнага ў гісторыі рэспублікі землятрусу. Зараз у школе, якую народ называе "ўкраінскай", навучаецца каля 3 тысяч дзяцей. Выкладанне тут вядзецца на вельмі добрым узроўні, пра што сведчыць вялікая колькасць выпускнікоў школы, якія цяпер з'яўляюцца студэнтамі вядучых ВНУ Еўропы і Азіі.

### Супрацоўніцтва аграрных ВНУ Расіі і Украіны

Сумскі нацыянальны аграрны універсітэт і Санкт-Пецярбургскі дзяржаўны аграрны універсітэт заключылі дамову аб творчым супрацоўніцтве, развіцці і пашырэнні вучэбна-метадычных, навуковых і культурных сувязей. Дагавор падпісалі рэктар украінскай ВНУ акадэмік Аляксандр Царэнка і кіраўнік расійскай навучальнай установы Віктар Шкрабак. Дакумент прадугледжвае абмен вучэбнымі планамі, рабочымі праграмамі, падручнікамі, будуць наладжаны і іншыя формы супрацоўніцтва. У планах таксама – стажыроўка выкладчыкаў, правядзенне сумесных навуковых мерапрыемстваў.

### Універсітэт шукае і знаходзіць

Маскоўскі дзяржаўны тэхнічны універсітэт імя Баумана па-ранейшаму з'яўляецца вядучай ВНУ свайго профілю. Пра гэта сведчыць і надзвычай вялікі конкурс бягучага года. Як сказаў рэктар установы прафесар Ігар Фёдараў, павелічэнне колькасці абітурыентаў стала ўстойлівай тэндэнцыяй. Асабліва прыемна тое, што моладзь прыязджае з самых розных куткоў краіны, прычым добра падрыхтаваная. "Таленавітыя юнакі і дзяўчаты ёсць усюды, – упэўнены рэктар, – толькі трэба іх шукаць і знаходзіць".

Універсітэт актыўна працуе са школамі (толькі ў сталіцы добрыя стасункі наладжаны са 150 агульнаадукацыйнымі ўстановамі). Дзякуючы праграме "Крок у будучыню" Бауманскі універсітэт распаўсюджвае свой уплыў на 59 рэгіёнаў Расіі, у якіх ідзе актыўная работа па прыцягненні маладых талентаў.

### У сталіцы Мардовіі адкрыўся "Інтэрнет-Дом"

Культурна-камунікацыйны цэнтр "Інтэрнет-Дом" з'явіўся ў Саранску па ініцыятыве дэпутата Дзярждумы ад фракцыі ОВР Уладзіміра Дубава, а для яго стварэння аб'ядналі свае высілкі Федэрацыя Інтэрнет-адукацыі, Урад Рэспублікі Мардовія і Фонд "Мардовія-Інтэрнет".

Комплекс уключае цэнтр Інтэрнет-адукацыі, маладзёжнае Інтэрнет-кафэ, Інтэрнет-салон і абсталяваны па апошняму слову тэхнікі Інтэрнет-прэс-цэнтр з магчымасцямі трансляцыі прэс-канферэнцый у Інтэрнет і па тэлебачанні. Мяркуючы па ўсім, Дом лічыцца цяпер адной з выдатных мясцін горада. Гарадскія ўлады вырашылі перайменаваць нават бліжэйшы транспартны прыпынак, які цяпер таксама называецца "Інтэрнет-Дом".

Для федэрацыі Інтэрнет-адукацыі саранскі цэнтр – ужо 17-ы па ліку. У ім у рамках праекта "Поколение.ru" Інтэрнэт-тэхналогіі будуць асвойваць работнікі галіны адукацыі з усёй рэспублікі. Цэнтр разлічаны на адначасовае навучанне 30 чалавек, а штогод тут будуць праходзіць курсы больш за 700 спецыялістаў.

### Міністэрства абгрунтоўвае расходы

На калегіі Міністэрства адукацыі Малдовы абмеркавана пастанова Падліковай палаты аб выніках праверкі знешніх крэдытаў, выдзеленых на рэалізацыю Праекта рэфармавання агульнай абавязковай адукацыі.

Загадчык упраўлення менеджменту названага праекта Людміла Сцяпан паведаміла, што праверка Падліковай палаты датычылася ў асноўным вядзення бухгалтарскага ўліку. Супрацоўнікам упраўлення таксама прад'яўлены абвінавачанні ў неабгрунтаваным завышэнні заработнай платы. Людміла Сцяпан зазначыла, што яе ўпраўленне, узгадніўшы пытанне з Міністэрствам фінансаў, прывяло бухгалтарскі ўлік у адпаведнасць з нормамі дзеючага заканадаўства. Цяпер у рамках праекта будзе ажыццяўляцца паралельны ўлік – згодна нормам Сусветнага банка і ў адпаведнасці з малдаўскім заканадаўствам.

У пастанове Падліковай палаты аб выніках праверкі адзначалася, што ўпраўленне менеджменту дапусціла і іншыя неабгрунтаваныя выдаткі, у прыватнасці на прыём замежных дэлегацый, візіты, навучанне спецыялістаў і г. д. У адказ на гэта абвінавачванне кіраўнік упраўлення падкрэсліла, што з агульнай сумы 1,5 млн. долараў, прызначаных на кансалтынгавыя паслугі для падрыхтоўкі малдаўскіх спецыялістаў, выдаткавана толькі 52%. Аказанне тэхнічнай дапамогі падыходзіць да заканчэння, і па гэтым артыкуле чакаецца эканомія ў памеры 500 тыс. долараў.

Праект павінен быць завершаны 31 снежня 2002 года. Да 1 кастрычніка 2001 года на яго рэалізацыю ўжо выдаткавана 6,7 млн. долараў з Квоты Сусветнага банка (40% ад агульнай сумы) і 540 тыс. долараў з долі Урада Малдовы (17%).

### З'явіцца новы студэнцкі гарадок для замежнікаў

Замежныя студэнты, аспіранты, дактаранты і спецыялісты Расійскага дзяржаўнага універсітэта нафты і газу імя І.М. Губкіна праз некаторы час змогуць жыць у камфортных умовах. У бліжэйшы час для іх будзе пабудаваны комплекс дамоў гасцінічнага тыпу. Узвядзенне комплексу пачнецца ўжо ў наступным годзе на перададзеных універсітэту участках агульнай плошчай 0,56 га на вуліцы Вавілава і Ленінскім праспекце. Перад будаўніцтвам, як і мае быць, будзе ачышчана тэрыторыя – пад знос пойдуць размешчаныя там адна- і двухпавярховыя дамы часовага тыпу.

У новых будынках універсітэта, акрамя жылых нумароў, размесцяцца таксама вучэбныя кафедры, аўдыторыі і нават бібліятэка з чытальнай залай на 500 месцаў і сховішчам на 1200000 экземпляраў кніг.

Будаўніцтва будзе ажыццяўляцца ў дзве чаргі: першая частка комплексу – інтэрнат для пражывання – прыме першых жыхароў у другім паўгоддзі 2004 года. Для таго каб студэнтам зручна было трапляць у будынак альма-матэр, жылы корпус будзе з'яднаны з ім пераходам. Канчаткова ўвесь комплекс будзе гатовы ў 2005 годзе.

Будаўніцтва неабходна для забеспячэння студэнтаў-замежнікаў з 55 краін свету з цывілізаванымі ўмовамі пражывання. Сёння рассяленне праводзіцца ў старых памяшканнях 1967 – 1977 гадоў пабудовы, якія знаходзяцца ў гадзіне язды ад карпусоў універсітэта.

### Педагогі селі за парты

Архангельская дзіцячая мастацкая школа №1 традыцыйна з'яўляецца метадычным цэнтрам для іншых устаноў такога профілю ў вобласці. У пачатку лістапада тут, як і ў мінулыя гады, селі за парты больш за трыццаць педагогаў з усіх раёнаў вобласці, прыехалі таксама калегі з Волагды і Вялікага Усцюга. Аб'яднаі іх абласныя курсы павышэння кваліфікацыі, якія прысвечаны новым методыкам у выкладанні жывапісу і малюнка.

Весці заняткі спецыяльна была запрошана Таццяна Ганжала – педагог з Санкт-Пецярбурга з 34-гадовым стажам, лаўрэат прэміі "Настаўнік года", якая мае шмат аўтарскіх распрацовак па выяўленчаму мастацтву.

Падобныя курсы ўяўляюцца надзвычай важнымі не толькі ў плане павышэння прафесійнай кваліфікацыі, але і ў плане абмену вопытам, наладжвання кантактаў паміж настаўнікамі розных, часта вельмі аддаленых школ.

Падрыхтаваў
**Уладзімір МАТУСЕВІЧ.**



Мастацкі салон

# Жаданне ўбачыць яго карціны

***У свой час "Настаўніцкая газета" пазнаёміла чытачоў з карцінамі вядомага італьянскага мастака Міма дэ Фелічэ (Mimmo de Felice), жывапіс якога адкрыў і акрыліў маэстра Віторыа Вівіяні (Vittorio Viviani).***

Карціны мастака вызначаюцца глыбокай індывідуальнасцю, далікатнай вясковасцю і інтэлігентнасцю.

Яго жывапіс экспануецца ў родным горадзе Альберабэла, знаходзіцца ў музеях і прыватных калекцыях Аўстрыі, Германіі, Аўстраліі, Швецыі, Японіі.

Таленавіты мастак удзельнічаў у шматлікіх конкурсах , экспанаваўся ў калектыўных і персанальных выставах: "Колеры Міжземнамор'я", "У завулках", "Мая зямля","Жывапіс вуліцы" і інш. Уражлівая, чуйная мастацкая творчасць Міма дэ Фелічэ ўмела начароўвае атмасферу вясковага побыту.

Адметнасць роднага горада Міма дэ Фелічэ заключаецца ў яго старажытнай, незвычайнай архітэктуры і дзіўных канструкцыях вясковых пабудоў. Палотны "Развагі аб мінулым", "Ружовы дом", "На востраве", "Мы!!!" уражваюць не толькі уменнем стварыць магчымасць для любой душы і сэрца адчуць час, але і магчымасцю ўбачыць рух рук мастака, мазок яго далікатнага пэндзля. Мяккае неба, чыстае паветра, вада, дагледжаныя дрэўцы, кветкі, незвычайныя па архітэктуры хаткі, дзе жывуць цяпло і душэўнасць, якія саграваюць сваёй дабрынёй. Усё дадзенае Богам - неба, зямля, вада - выхоўвае ў чалавеку далікатнасць, ветлівасць, ласкавасць, чысціню, высокі гуманізм.

Аднойчы ўбачыўшы невычайна знакавы змест гэтага кавалачка зямлі, дзе жыве альберабэлаўскі мастак, адчуўшы душы яго шчырых людзей, нараджаецца вялікае жаданне ўсё гэта яшчэ і яшчэ раз пабачыць.

Аналагам такога мастацтва з'яўляюцца творы Русо (Францыя), Генераліча (Югаславія), Перасманішвілі (Грузія). Жывапіс Міма дэ Фелічэ нечым нагадвае і цыкл "Цюрынгія" беларуса М.Селяшчука.

Выстава карцін Міма дэ Фелічэ плануецца вясной 2002 года ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва Мінска.

**Тамара ФАМЕНКА.**

# Музей паэта ў Мікашэвічах

***Уладзіслаў Нядзведзкі (1929-1973) - беларускі паэт і празаік са складанай біяграфіяй. У лютым 1943 года ў час адной варожай карнай аперацыі (у цяперашнім Салігорскім раёне) загінула ўся яго сям'я - засталіся ў жывых толькі Уладзіслаў з малодшай сястрой Віняй.***

Пасля вайны абодва выхоўваліся ў дзіцячым доме пасёлка Мікашэвічы (Лунінецкі раён). Уладзіслаў абраў прафесію педагога, закончыў універсітэт, нейкі час настаўнічаў, пасля заняўся літаратурнай творчасцю. У.Нядзведзкі – аўтар амаль дзесятка кніг прозы і паэзіі, сярод якіх вылучаецца аповесць "Хлопцы з другога корпуса" – аб жыцці пасляваеннага дзетдома. На жаль, лёс Уладзіслава Іосіфавіча абарваўся трагічна.

У Лунінецкім раённым краязнаўчым музеі памяталі аб вядомым зямляку – апублікавалі пра яго нарыс, адкрылі раздзел экспазіцыі, правялі творчую вечарыну. Хацелася, аднак, каб і ў самім пасёлку Мікашэвічы быў грамадскі музей пісьменніка. Такая нагода з'явілася пасля адкрыцця тут гімназіі. За два з паловай гады існавання гэтая навучальная ўстанова зарэкамендавала сябе не толькі добрым узроўнем падрыхтоўкі (так, сёлета паступілі ў ВНУ 83 працэнты выпускнікоў), але і пастаянным творчым настроем вучняў і педагогаў.

У гімназіі (дырэктар — Сяргей Высоцкі) ахвотна падтрымалі ініцыятыву раённага музея, і праз непрацяглы час тут з'явілася экспазіцыя ў гонар У.Нядзведскага, якая прафесійна і з густам аформлена пад кіраўніцтвам намесніка дырэктара Галіны Сыцэвіч. А выкладчыца беларускай мовы і літаратуры Тамара Гвадзіцкая ўзяла на сябе кіраўніцтва грамадскім музеем і падрыхтоўку ўрачыстага адкрыцця. На вечарыну завіталі сястра пісьменніка, былыя сябры па дзіцячым доме і школе (дарэчы, многія з іх таксама потым сталі педагогамі), прадстаўнікі мясцовай улады, устаноў культуры, проста творчыя людзі. Зала слухала ўспаміны пра пісьменніка, яго вершы, сачыла за сцэнкамі па матывах прозы. Гімназісты выканалі і ўласныя вершы і песні. А галоўным вынікам стала тое, што музей Уладзіслава Нядзведскага будзе існаваць і развівацца, а творчыя вечарыны вырашана праводзіць штогод.

**Вадзім ЖЫЛКО.**

Лунінец.

# У Беларусі знята... амерыканскае кіно

***Толькі беларускі глядач паспеў пазнаёміцца з фільмам "У жніўні 44-га..." вядомага кінарэжысёра Міхаіла Пташука, як нам стала вядома, што ў Барысаве завяршыліся здымкі яшчэ адной кінастужкі Міхаіла Мікалаевіча пра вайну. Называецца фільм "Песня Розы". Яго характэрная асаблівасць - стужка прызначана для амерыканскага гледача. Упершыню галівудская кінакампанія запрасіла зняць фільм пра вайну беларускага рэжысёра.***

—Сапраўды, гэта чыста амерыканская карціна, на англійскай мове, – пацвердзіў Міхаіл Пташук. – У яе ўкладзены грошы галівудскай кінакампаніі, працавалі над ёй амерыканскія прадзюсер, аператар, былі запрошаны амерыканскія акцёры. Хаця здымаліся і беларускія: Аляксандр Ткачонак, Іван Мацкевіч, Аляксандр Цімошкін. Здымачная група – таксама беларуская. Гэта фільм пра нашу вайну вачамі амерыканцаў.

Гісторыя, пакладзеная ў аснову карціны, – простая. За некалькі дзён да пачатку Вялікай Айчыннай вайны да сваякоў у Заходнюю Беларусь прыязджае маладая амерыканка. Тут і застае яе вайна, якая прымушае дзяўчыну прайсці праз цяжкія выпрабаванні. Галоўная гераіня знаёміцца з маладым лейтэнантам. Яго часць разбіта, афіцэр прарываецца за лінію фронту. Трапіць у амерыканскае пасольства імкнецца і Роза (менавіта так завуць дзяўчыну). Паміж двума маладымі людзьмі ўзнікае каханне. Аднак ім наканавана прайсці шлях ад Брэста да Масквы, на якім яны сутыкнуцца з цяжкасцямі і нягодамі ваеннага ліхалецця, убачыць, як спальваюць беларускія вёскі... Перад амерыканскім гледачом упершыню паўстане трагедыя нашага народа, суровая рэчаіснасць той вайны.

Як заўважыў амерыканскі прадзюсер і аўтар сцэнарыя Вадзім Сакалоўскі, гісторыя, пакладзеная ў аснову фільма, – амаль рэальная. З розніцай толькі ў тым, што адбывалася яна ў 1939 годзе ў Польшчы.

– Мы вырашылі крыху змяніць час і месца дзеяння, – удакладніў Вадзім. – Хаця рэальнасць усё ж была больш жорсткая. Сапраўдная Роза апынулася ў Асвенцыме і, толькі прайшоўшы праз канцлагер, праз гады, вярнулася ў Амерыку. Але гэтага ў карціне няма. Адпаведна не было ў рэальнай гісторыі і савецкага лейтэнанта, які ў фільме дапамагае дзяўчыне перайсці лінію фронту.

Назва карціны застанецца нязменнай – "Песня Розы". Песня, якую выконвае галоўная гераіня, праходзіць лейтматывам праз увесь фільм. Плануецца, што ўжо да новага года яго ўбачаць амерыканскія гледачы.

Дваццацігадовая Нора Зэхэтнэр, якая сыграла галоўную гераіню, даволі вядомая ў ЗША. Перш за ўсё па папулярным тэлесерыяле "У горадзе". Нядаўна яна знялася і ў маладзёжным фільме "Амерыканскі пірог–2".

Здымаўся ў галівудскіх карцінах і Юрый Калакольнікаў, які выконвае ў "Песні Розы" ролю маладога лейтэнанта. Беларускаму гледачу ён знаёмы па фільме "У жніўні 44–га...", дзе Юрый сыграў ролю Блінова. У Беларусі ён здымаецца ўжо ў трэці раз.

На працягу некалькіх дзён здымкі новага фільма вяліся на базе 72–га аб'яднанага вучэбнага цэнтра. Курсанты ўдзельнічалі ў масавых сцэнах баёў. Нямецкія танкі часоў Вялікай Айчыннай вайны замянялі закамуфляванымі сучаснымі самаходна–артылерыйскімі ўстаноўкамі. У ролі ваенных кансультантаў выступілі беларускія афіцэры.

Чаму пры здымках амерыканскай стужкі выбралі менавіта беларускага рэжысёра?

– Гэтая ідэя ўзнікла пасля прагляду фільма "У жніўні 44–га...". У Міхаіла Пташука атрымалася цудоўная, знятая па–заходняму, у добрым сэнсе гэтага слова, карціна, – сказаў Вадзім Сакалоўскі. – Але свой фільм мы вырашылі зрабіць на англійскай мове. Яго можна будзе пусціць у сусветны пракат.

Пакуль невядома – ці ўбачыць новую карціну Міхаіла Пташука беларускі глядач. Прынамсі, належыць яна галівудскай кінакампаніі. Застаецца спадзявацца, што "Песню Розы" набудзе для свайго пракату Расія. Глядзіш, убачым тады і мы.

**Аляксандр ГРАЧОЎ.**

Тэатр

# Да рамантыкі продкаў

***Уладзімір Арлоў, кінарэжысёр, вядомы па фільмах "Уся каралеўская раць", "Запіскі Самсона Самасуя", "Пракляты ўтульны дом", ставіць у Тэатры беларускай драматургіі п'есу Вячаслава Паніна "Песні ваўка".***

У свой час Бялінскі, разважаючы пра асаблівасці драмы, напісаў, што гэта сінтэтычны род літаратуры, які мае не толькі свае адметныя рысы, але і ўбірае ў сябе элементы лірыкі і эпасу. "Песні ваўка" – цудоўны прыклад сінтэзу драмы і лірыкі, які суправаджаецца філасофскімі развагамі пра жыццё... ваўкоў? Не, хутчэй, людзей.

У п'есе паказваецца зграя ваўкоў, заклапочаная толькі здабываннем ежы і прадаўжэннем роду. Іх продкі былі не такімі, як яны. У іх былі песні. Адну з такіх песень яшчэ памятае Клык. Хаця навошта яна гэтай зграі? Бо ўсе ваўкі практычна падтрымліваюць Парванага Бока – ваўка, для якога сэнс жыцця: "Карміць патомства, есці і бачыць, што ўся зграя пад'еўшая, што сытыя ваўкі..." Ды і Клык не ведае, што яму трэба больш за ўсё. У гэтай сітуацыі ён не гатовы вылузвацца са "скуры" дзеля адраджэння "воўчай культуры". Клык лічыць, што зграю не перамяніць.

Але знаходзіцца маладая ваўчыха, якую ўсе завуць Даўганогая. Яна напярэдадні Вялікага Гону спрабуе ўгаварыць Клыка вывесці зграю з вальеры, пайсці ў стэп, на волю, уцячы ад пагалоўнай сытасці і спакойнага размнажэння, вярнуцца да рамантыкі продкаў. Даўганогая ў адчаі вырашае сама прыняць удзел у змаганні за месца важака Вялікага Гону.

Перамога не прыносіць поспеху. Зграя – глухая і абыякавая. Клык не здраднік, але і не саюзнік. Алень, якога Даўганогая бачыла ў снах, ненавідзіць усё воўчае племя. Фінал трагічны: людзі ладзяць паляванне на ваўкоў. У зарадах – снатворнае. Даўганогая, убачыўшы, што зграя спіць, кідаецца на паляўнічага і гіне.

Ідэя п'есы – паказаць гледачу, што чалавецтва, адышоўшы ад культуры, стане падобным на звяроў, якія думаюць толькі пра выжыванне, ежу і размнажэнне. Сёння гэта пагражае ўсім нам...

Тэатр беларускай драматургіі поўнасцю апраўдвае сваё прызначэнне – пошук якаснай сучаснай драматургіі і праца з аўтарамі. Да прэм'еры рыхтуюцца п'есы беларускіх драматургаў Пятра Васючэнкі "Пясочны гадзіннік" і Андрэя Карэліна "Зона "Х".

**Андрэй СТРАЛЬЦОЎ.**

Министерство образования Республики Беларусь
"Белорусский Зеленый Крест"
Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь

## проводят экологическую акцию

# "День Земли. Беларусь, 2002"

### В рамках акции объявляются следующие конкурсы:

***Код 01. Международный конкурс рисунка и живописи среди школьников "Дни земли нашей".***

Что такое дни земли? Это твой сегодняшний день, день твоих друзей, твоего города, твоей школы, твоей семьи. Солнечный или дождливый, акварельный или пастельный, решённый в любом графическом или живописном материале.

Формат графических, живописных работ – до 75 см по большей стороне. Каждая работа должна быть подписана печатным шрифтом на обратной стороне рисунка или на скрытой стороне декоративно–прикладной композиции по образцу: ***фамилия, имя, возраст, пол, школа, домашний адрес, студия; ФИО руководителя, контактный телефон.***

Победители конкурса в трех возрастных группах (5–8 лет, 9–13 лет, 14–16 лет) будут приглашены в Минск на празднование Дня Земли, награждены призами, подарками, дипломами и грамотами.

Лучшие работы останутся у организаторов конкурса для создания коллекции ***Галереи Детского творчества.***

**Внимание!** 300 лучших работ прошлогоднего фестиваля "День Земли 2001" в настоящее время экспонируются на передвижной выставке, путешествуя по музеям Беларуси. Ждем Ваших работ!

***Код 02. Республиканский конкурс среди школьников на лучший проект возрождения забытого памятника культуры Беларуси "Нам засталася спадчына".***

Для участия приглашаются школьники, интересующиеся историей и культурой нашей страны, небезразличные к судьбе ее наследия.

Участникам конкурса предлагается выбрать объект культурного наследия Беларуси – заброшенный парк, усадьбу, замок, дворец, культовое здание, инженерное сооружение (старый канал, мельницу или другой памятник технического творчества) и т. п., который неоправданно забыт, разрушается или нерационально используется, и разработать план его возрождения.

На конкурс принимаются как индивидуальные заявки, так и заявки от творческих коллективов. Консультантами в создании проекта могут быть учителя истории, культуры, изобразительного искусства, черчения, экономики и другие специалисты.

Проект может быть оформлен произвольным образом и описан по следующей схеме (желательно в публицистическом стиле) на белорусском или русском языке:

1. Оригинальное название, цель проекта.
2. Хронология создания, своеобразие и стилистические особенности объекта.
3. Знаменательные события и знаменитые личности, связанные с объектом.
4. Значение объекта, его ценность для нашей страны, мировой культуры.
5. История разрушения (нерационального использования) объекта.
6. Планы реконструкции объекта – что реально делается сейчас по сохранению и восстановлению объекта, как можно использовать объект в настоящем и будущем, как он должен выглядеть – предложить культурно и экономически обоснованный план возрождения объекта.
7. Изображения объекта (по возможности и по желанию) – фотографии, планы, рисунки (архивные, современные и т.п.) [illegible]

Сведения об авторах проекта – ***фамилия, имя, возраст, школа, обратный адрес, телефон.*** Дополнительные сведения – интересы и увлечения участников, почему заинтересовались этим объектом, кто консультировал и помогал в создании проекта, использованные источники информации.

Победители и лауреаты конкурса определит компетентное жюри.

Представители творческих коллективов и самостоятельные авторы, проекты которых займут призовые места, будут приглашены в Минск на празднование Дня Земли в апреле 2002 г., отмечены памятными дипломами и наградами, предоставленными от спонсоров конкурса, а также примут участие в искусствоведческих мастер-классах и семинарах-обсуждениях проектов. Лучшие проекты будут подготовлены к печати и опубликованы в республиканской прессе. Желаем удачи!

***Код 03. Открытый республиканский фотоконкурс среди школьников "Свет моей земли".***

Если Вам еще не исполнилось 18, испытайте себя, примите участие в Открытом республиканском фотоконкурсе, посвященном Всемирному Дню Земли. Какая она, наша Земля? Ваши снимки помогут ответить на этот вопрос.

Условия участия:

1. К участию в конкурсе приглашаются фотокружки, фотоклубы, фотолюбители Беларуси ближнего и дальнего зарубежья.
2. Тематика выставки – свободная. Победители будут выявлены в двух номинациях:
– первая секция – черно-белая фотография;
– вторая секция – цветная фотография.
3. Число работ, принимаемых на фотовыставку:
– до 4-х работ от автора;
– до 20 работ от творческого коллектива;
– каждый участник может послать работы на обе секции.
4. Максимальный размер фотографий – 30х40 (работы могут быть наклеены на тонкий картон или паспарту).

На обратной стороне каждой работы должны быть указаны: ***фамилия, имя, возраст, адрес, название работы; ФИО руководителя фотоколлектива, контактный телефон.***

Отбор фотографий для итоговой фотовыставки будет проводить жюри, в которое войдут ведущие фотохудожники Беларуси. Лучшие работы будут отмечены дипломами и призами, предоставленными организаторами и спонсорами фестиваля, а также будут опубликованы на страницах белорусских газет и журналов.

Авторы и руководители творческих коллективов, чьи работы станут победителями фотоконкурса, будут приглашены на открытие фотовыставки и празднование Дня Земли в апреле 2002 в Минск.

Оргкомитет будет бережно относиться к каждой работе, но не несет ответственности за повреждения или утерю по вине почтовых служб.

***Код 04. Республиканский конкурс авторов и исполнителей песен и стихов среди школьников "Серебряные струны".***

Если Вы сочиняете стихи или песни, поёте под гитару или другой музыкальный инструмент, декламируете стихи, приглашаем Вас принять участие в конкурсе авторской песни "Серебряные струны". Участником может стать каждый школьник. Основное условие: живой звук, отсутствие электроинструментов и фонограмм.

Требование к песням и стихам: это могут быть Ваши сочинения или же произведения других авторов, имеющие для Вас ценность. Присылайте небольшой рассказ о себе, свои тексты (для авторов стихов) или аудиозапись своих песен (для авторов песен и исполнителей).

Отбор песен и стихов для участия в итоговом концерте будет проводить жюри, в которое войдут ведущие барды Беларуси. Победители будут приглашены в Минск на празднование Дня Земли в апреле 2002 года, награждены призами и смогут участвовать в мастер–классе, который проведут для Вас известные авторы и исполнители авторской песни Беларуси.

Для обратной связи нам необходимы некоторые сведения о Вас: ***фамилия, имя, возраст, школа, домашний адрес и телефон.***

***Код 05. Республиканский литературно-краеведческий конкурс "Легенды моего дома".***

В географических названиях отражается история страны. Многие из них – знакомые и привычные – имеют очень древние корни, которые восходят не только к белорусскому языку, но и к русскому, польскому, литовскому, финскому и др. Много красивых легенд бытует у белорусского народа про города и деревни, реки и озера, курганы и городища.

А Вы хотите сочинить свою легенду? Приглашаем Вас принять участие в нашем конкурсе. Вооружитесь топонимическим словарем (например: Жучкевич В. А., Краткий топонимический словарь Белоруссии. Мн., 1974 г.).

Найдите в нем заинтересовавшее Вас географическое название, уточните его толкование и происхождение, а потом... дайте волю своей фантазии: придумайте историю, которая могла бы лежать в основе этого наименования.

Условия проведения конкурса:

1. Присланная легенда должна представлять собой оригинальный авторский текст, созданный непосредственно участником конкурса, а не записанное им фольклорное произведение.
2. Язык текста – русский или белорусский.
3. Произведение должно быть прозаическим.
4. В конкурсе могут принимать участие школьники 8–11-х классов.
5. Авторами работ могут выступать как отдельные лица, так и творческие коллективы. Победители будут приглашены в Минск, участники конкурса будут награждены почетными дипломами и подарками.

Участникам конкурса необходимо сообщить о себе следующую информацию: ***фамилия, имя, домашний адрес, номер школы, класс и контактные телефоны; ФИО руководителя, контактный телефон.***

***Код 06. Адкрыты рэспубліканскі літаратурны конкурс для школьнікаў "Я маю твор...".***

Калі ты творчая асоба, цікавішся літаратурай, пішаш вершы ці прозу альбо толькі збіраешся паспрабаваць свае сілы ў пісьменстве, калі ты хочаш падзяліцца вынікамі сваёй працы з аднадумцамі, сустрэцца з прафесійнымі літаратарамі і пачуць іх парады, а таксама апублікаваць свае тэксты ў беларускім друку, запрашаем цябе ўзяць удзел у нашым конкурсе.

Конкурс праводзіцца па намінацыях:

– твор на гістарычную тэму: балада, паэма, легенда;
– пейзажная лірыка: верш, празаічная мініяцюра;
– [illegible] любоў і каханне: верш, празаічнае апавяданне;
– казкі для дзяцей і дарослых;
– байкі (дапушчальныя і ў прозе) ды іншая гумарыстыка;
– сачыненне на тэму "Каб любіць Беларусь...", "Мой радавод да пятага калена".

Аб'ём прызнаных твораў не павінен перавышаць трох старонак. Працоўныя мовы: беларуская, руская, польская, украінская.

Просім дасылаць таксама інфармацыю пра сябе: ***імя, прозвішча, адрас, школа, дзе вучышся, кантактны тэлефон; імя, прозвішча, кантактны тэлефон выкладчыка, які дапамагаў, даваў парады.***

Пераможцы конкурсу атрымаюць ганаровыя дыпломы, узнагароды, будуць апублікаваны ў рэспубліканскім перыядычным друку і запрошаны ў Мінск на святкаванне "Дня Зямлі–2002".

Жадаем поспеху!

***Код 07. Республиканский конкурс экологического проекта "Сбережь мир вокруг нас".***

Ты многое можешь сделать сам, независимо от того, взрослый ты или ребенок. Пусть это будет маленькая капелька в общем океане дел, но это сделал Ты.

***Дорогой друг!***

Как ты думаешь, зависит ли от тебя твое будущее? А будущее твоего города или деревни? А будущее твоей страны? А будущее всей планеты? Если ДА, то добро пожаловать в наши ряды!

Мы объявляем республиканский конкурс экологического проекта.

Это конкурс для тех, кому небезразлично, какой мир его окружает и что будет с этим миром завтра, через год, двадцать лет спустя.

Это конкурс для тех, кто не сидит сложа руки, а делает что-то, чтобы наша Белорусская земля оставалась такой же прекрасной, какой мы получили ее в наследство, становилась еще краше и чище.

***Это конкурс реализованных проектов!***

На конкурс принимаются все проекты, которые были реализованы до 1 марта 2002 года в сфере экологии, защиты окружающей среды: охрана природных объектов, экотуризма, экологического образования и т. Д. Авторы и исполнители проекта должны быть в возрасте до 18 лет. Итак, свой проект ты должен представить в следующей форме:

1. Название проекта.
2. Цель проекта.
3. Краткое описание проекта: Кто? Что? Где? Когда? Зачем? Каким образом? Каков конкретный результат?
4. Является ли данный проект частью какой-либо программы?
5. Сведения об авторах проекта: ***ФИО, возраст, школа, адрес родителей, контактные телефоны; ФИО тех взрослых, кто помогал в создании проекта, контактный телефон.***
6. Также можно представить фотографии, заметки в газете, буклеты и другие материалы о проекте.

Представители проектов, победивших на конкурсе, будут приглашены в Минск на празднование Дня Земли в апреле 2002 года, награждены призами.

Мы ждем Ваши работы ***до 1 марта 2002 года*** по адресу: 220030, г. Минск, ул. Октябрьская, 16, корпус 5, комната 511, "Белорусский Зеленый Крест", с пометкой ***"День Земли. Код конкурса".***

Контактный телефон: (017) 227–79–54, 2275780, e-mail: earthday@greencrossbelarus.org

***Желающие смогут забрать свои работы, обратившись до 1 июня по тому же адресу. Информацию о ходе конкурса вы сможете прочитать в газете "Зорька" и "Настаўніцкая газета". Следите за конкурсом!***

# X Рэспубліканскі турнір юных фізікаў

***Дарагія школьнікі! Паважаныя выкладчыкі фізікі!
Аргкамітэт Рэспубліканскага турніру юных фізікаў паведамляе, што X Рэспубліканскі турнір юных фізікаў адбудзецца 17-21 лютага 2002 года ў Мінску.***

Нагадаем, што ўзяць удзел у турніры можа любая каманда з 5 школьнікаў і 2 кіраўнікоў, якая падрыхтуе не менш як дзевяць заданняў з ліку прыведзеных ніжэй і дашле ў аргкамітэт заяўку на ўдзел. У заяўцы неабходна ўказаць адрас і тэлефон школы, прозвішча, імя і імя па бацьку кіраўнікоў каманды і школьнікаў, клас, у якім яны вучацца. Заяўкі трэба дасылаць да 17 студзеня 2002 года на адрас: 220050, Мінск, пр.Ф.Скарыны, 4, Белдзяржуніверсітэт, фізічны факультэт, Марковічу Леаніду Рыгоравічу.

Усе выдаткі, за выключэннем дарожных, аргкамітэт бярэ на сябе. Пра канчатковую праграму турніру ўдзельнікам паведамяць дадаткова.

Пераможца X Рэспубліканскага турніру юных фізікаў будзе прадстаўляць Рэспубліку Беларусь на XV Міжнародным турніры юных, фізікаў, які адбудзецца ў Адэсе (Украіна, май 2002 г.).

Больш падрабязна з правіламі і парадкам правядзення турніру можна пазнаёміцца ў наступных выданнях:

1. Турниры юных физиков. Маркович Л.Г., Слободянюк А.И., Мн.: Мин. обл. ИПКиПРРиСО, 1999, 56 с.
2. "Настаўніцкая газета", 10.04.1993, с. 3.
3. "Фізіка: праблемы выкладання", вып. 4, 1996, с. 98–110.
4. "Фізіка: праблемы выкладання", вып. 8, 1997, с. 75–85.
5. "Репетитор", № 5, 2000 г., стр. 15–19.

Кантактныя тэлефоны аргкамітэта:

Гаравая Наталля Філіпаўна – (017) 220–98–39;

Марковіч Леанід Рыгоравіч – (017) 209–50–73.

***Заданні турніру:***

***1. "Цеплавы рухавік".*** Маленькая ампула з некалькімі кроплямі эфіру або алкаголю, закрытая гумкай ад піпеткі, змяшчаецца ў высокую пасудзіну, напалову запоўненую гарачай, а напалову – халоднай вадой. Гарачая вада знаходзіцца знізу пасудзіны. Апішыце з'явы, якія ўзнікаюць у сістэме. Як рух ампулы змяняецца праз нейкі час?

***2. "Павуціна".*** Нітачкі павуціны выглядаюць як ланцужкі "жамчужын". Якая прычына гэтай з'явы? Правядзіце эксперыменты для даследавання яе істотных параметраў.

***3. "Колеры, якія развяваюцца".*** Чаму сцяг трапечацца на ветры? Даследуйце эксперыментальна паветраныя плыні вакол сцяга і апішыце, як паводзіць сябе сістэма.

***4. "Туман".*** Колер аддаленага лесу здаецца нам не зялёным, а туманна-блакітным. З якой мінімальнай адлегласці можна назіраць гэтую з'яву? Як уплываюць на яе ўмовы надвор'я? Ці магчыма назіраць шэры лес?

***5. "Вадамерка".*** Вядома, што невялікія непрамакальныя прадметы могуць плаваць па паверхні вады дзякуючы сілам паверхневага нацяжэння. Сканструіруйце плыт на аснове гэтага прынцыпу і вылічыце яго статыстычныя і дынамічныя параметры.

***6. "Закон Ома для вадкасцей".*** Часта кажуць, што электрычны ток цячэ. Ці з'яўляецца электрычны ток толькі аналогіяй цячэння вадкасці? Даследуйце тэарэтычна і эксперыментальна іншыя аналогіі паміж гэтымі з'явамі.

***7. "Храматаграфія".*** Змясціце кроплю каляровай вадкасці на аркуш прамакальнай паперы. Апішыце колькасна з'явы, якія можна назіраць.

***8. "Раўнавага".*** Напоўніце шклянку вадой да ўтварэння выпуклага меніска. Пакладзіце шарык ад настольнага тэнісу на паверхню вады. Даследуйце ўстойлівасць яго раўнавагі. Паўтарыце вашы эксперыменты з іншымі вадкасцямі.

***9. "Шар, які круціцца".*** Сталёвы шарык радыусам 2–3 см змешчаны на гарызантальную плоскасць. Прыдумайце і сканструіруйце прыладу, якая дазваляе раскруціць шарык да максімальнай вуглавой хуткасці вакол вертыкальнай восі. Прылада не павінна механічна кантактаваць з шарам.

***10. "Дзіравы ветразь".*** Вызначце залежнасць эфектыўнасці ветразя (напрыклад, яго каэфіцыенту лабавога супраціўлення) ад ступені перфарацыі (колькасці дзірак у ім). Якая будзе сіла супраціўлення, калі ў якасці ветразя выкарыстаць рыбалоўную сетку?

***11. "Пругкі маятнік".*** Вывучыце і апішыце паводзіны маятніка, у якім груз прымацаваны да спружыны або пругкай стужкі, а потым да цвёрдага стрыжня.

***12. "Паядынак бутэлек".*** Вазьміце дзве адкрытыя шкляныя бутэлькі "колы" і рэзка сутыкніце іх адну з адной. Праз пэўны час "кола" ўдарыць струменем з якой-небудзь бутэлькі. Даследуйце і растлумачце з'яву.

**Аргкамітэт.**

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

**Рэгістрацыйны нумар 197.**

НАШ АДРАС: 220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 36-91-42; намеснікі галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыя — 36-53-22; аддзелы: рэкламы — 36-53-22; школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

ФАКС: 36-53-22.



Адказны дзяжурны Мікола ГІЛЕВІЧ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Замова № 5967
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 10.12.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 пасобнікаў.